

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA EKONOMICKÁ

Bakalářská práce

**Dopady pandemie COVID-19 ve vybraném
odvětví**

**Impact of the COVID-19 pandemic in a
selected sector**

Dominik Lampa

Plzeň 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

„Dopady pandemie COVID-19 ve vybraném odvětví“

vypracoval/a samostatně pod odborným dohledem vedoucího/vedoucí bakalářské práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

Plzeň dne 10.12.2023

v.r. Dominik Lampa

Zásady pro vypracování:

1. Popište postavení a vývoj výkonnosti vybraného odvětví v ČR od roku 2010 včetně mezinárodního srovnání.
2. Porovnejte vládní opatření na zmírnění dopadů pandemie COVID-19 ovlivňující vybrané odvětví v ČR a dalších zemích EU.
3. Zhodnoťte dopady pandemie COVID-19 na vybrané odvětví v ČR.
4. Proveďte komparaci vlivů pandemie COVID-19 na vybrané odvětví v jednotlivých zemích EU.
5. Formulujte závěr.

Obsah

Úvod	5
1. Ekonomická situace v ČR a zahraničí.	8
1.1. Podrobnější vývoj české ekonomiky (2010-2019)	8
1.1.1. Hrubý domácí produkt (HDP)	9
1.1.2. Trh práce	13
1.1.3. Inflace	15
1.2. Výkon ČR oproti EU	18
1.2.1. Služby	18
1.2.2. HDP	19
1.2.3. Produktivita práce	19
1.2.4. Zadlužení ČR	20
1.2.5. Zadlužení zemí EU	20
2. Stravovací, pohostinské a hotelové služby	21
2.1. Vývoj stravovacích, pohostinských a hotelových služeb v ČR	21
2.2. Vývoj stravovacích, pohostinských a hotelových služeb v EU	22
3. Dopady pandemie na stravování, pohostinství a hotelnictví v ČR a EU.	23
3.1. Obecné dopady Covid-19 na pohostinství, stravování a hotelnictví	23
3.1.1. Dopady na odvětví v ČR	25
3.1.2. Dopady na odvětví v EU	26
3.2. Protiepidemická opatření	27
3.2.1. Protiepidemická opatření v pohostinství, stravování a hotelnictví	27
3.3. Podpora ekonomických subjektů	30
3.3.1. Program Antivirus	30
3.3.2. Dotační program Covid	31
3.3.3. Kompenzační bonus	32
3.3.4. Next Generation EU	33
4. Shluková analýza	34
4.1. Metodika	34
4.2. Porovnání faktorů s ostatními státy EU	35
4.3. Shluková analýza před pandemií 2018	37
4.4. Shluková analýza po covidu 2021	40
4.5. Výsledky a vysvětlení rozdílu mezi zeměmi	41
Závěr	44

Seznam literatury	46
Seznam obrázků	51
Seznam zkratk	52
Abstrakt	53
Abstrakt	54

Úvod

Tato bakalářská práce pojednává o situaci covid-19 v souvislosti se silou dopadů pandemie na ubytovací, stravovací a pohostinské služby v zemích EU. Hospodářská krize, která nastala v roce 2008, hluboce postihla globální ekonomiku. Všeobecný pokles ekonomiky na světových trzích nás provázel 8 let. Jednou z hlavních příčin byla americká hypoteční krize, která odstartovala a postupně přerostla ve světovou finanční krizi.

Každá země se pomalu vzpamatovávala z krize, avšak o 12 let později se v provincii Wu-
chan v Číně začaly objevovat zprávy o nové nákaze. Mnoho států se domnívalo, že tato nemoc neskončí před jejich dveřmi. Bohužel se tento vir šířil velmi rychle a tím paralyzoval celý svět. Tato krize byla netypická, a to nejen kvůli povaze viru, ale i kvůli reakci tvůrců fiskální a monetární politiky ve světě. I přes to, že tato krize již odezněla, musíme si z ní vzít ponaučení a inspiraci, aby nás příště krize stejného rozsahu a velikosti nezastihla stejně nepřipravené.

V této práci popíšeme ekonomiku od roku 2010, dále pak to, jak se Česká republika v porovnání s ostatními státy vypořádala s krizí Covid-19.

V první kapitole se zaměříme na ekonomickou situaci v ČR a zahraničí. V rámci této části se budeme zabývat ekonomikou před vypuknutím pandemie, a to od roku 2010 až do roku 2019. Za účelem lepšího porozumění mechanismům reakce budou použity jevy jako nezaměstnanost, inflace, produkt ekonomiky apod. V závěru kapitoly se budeme soustředit na námi vybrané odvětví, kterým se budeme zabývat v dalších částech. Hlavním účelem této kapitoly je nastínění ekonomiky jak naší, tak i zahraniční, abychom mohli následně porovnat dopady.

Druhá kapitola této práce ukazuje na ekonomickou situaci ve vybraném odvětví a dopady na něj. Naši největší pozornost bude mít sektor s největším dopadem jak u nás, tak v zahraničí. Zde také probereme vládní opatření a vládní podporu v tomto odvětví – opět u nás i v zahraničí.

Ve třetí kapitole se zaměříme na vybrané odvětví v době po koronaviru a jeho obnovu, provedeme porovnání s ekonomikou ostatních států, popíšeme rozdíly a určíme, kde vznikly. V závěru ohodnotíme opatření, a posoudíme, zda je vhodné vzít si nějaká ponaučení ze zahraničí či nikoliv. K těmto opatřením budeme přihlížet pouze z ekonomického hlediska, nikoliv zdravotního.

Toto téma jsem si vybral z důvodu využití a rozšíření mých dovedností a znalostí, dále pak proto, aby moje práce sloužila k ponaučení se z chyb uskutečněných při boji s touto pandemií – pro další možné celosvětové pandemie.

Cíl bakalářské práce

Cílem této práce je zhodnocení a komparace dopadů koronavirové krize v odvětví ubytovacích, stravovacích a pohostinských služeb v jednotlivých státech EU. K naplnění hlavního cíle práce jsou definovány dílčí cíle:

- popis vývoje ekonomiky a vývoje odvětví ubytovacích, stravovacích a pohostinských služeb před pandemií a v době pandemie covid-19 v ČR a EU,
- definice přijatých opatření proti šíření onemocnění covid-19 v jednotlivých zemích EU,
- popis dopadů koronavirové pandemie a přijatých opatření na odvětví ubytovacích, stravovacích a pohostinských služeb v jednotlivých zemích EU.

Metodologie

Z metodického hlediska je tato práce rozčleněna na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je zpracována na základě českých i zahraničních zdrojů.

V praktické části jsou využity základní vědecké metody, tedy **pozorování, syntéza, shluková analýza**. U těchto metod je jedním z nejdůležitějších úkonů stanovení úrovně a výběr charakteristik při zkoumání ekonomického dopadu COVID-19, a to z důvodu určení postavení stravovacího a ubytovacího odvětví v celkovém národním hospodářství. Modul shlukové analýzy využívá podklady ze dvou hlavních zdrojů: Our World in Data a Eurostat. Shluková analýza je v práci tvořena dvakrát, jednou před pandemií a poté po pandemii, v práci tyto analýzy popíšeme. Vzhledem k tématu je v práci využívána **metoda komparace**, která pracuje se situací před a po působení pandemie koronaviru. Práce je doprovázena **metodami indukce a dedukce**. Myšlenky autora jsou podloženy daty ze shlukové analýzy nebo z poznatků nabytých z jiných prací.

1. Ekonomická situace v ČR a zahraničí.

V první podkapitole je cílem popsat stav ekonomiky před pandemií v České republice, tj. v období 2010–2019. Tato kapitola má popsat ekonomickou situaci po hospodářské krizi a to, jaké na ni měla dopady.

Druhá kapitola porovnává ekonomiku ČR oproti EU. Zde se budeme zabývat jejím popisem a začleněním české ekonomiky do ekonomiky EU. Popíšeme všechny faktory, které mohou mít vliv na překonání pandemie. Tato kapitola má poukázat na velikost naší ekonomiky, aby nedošlo k chybě při zkoumání vlivů v praktické části.

Cílem této kapitoly je uvést, jak se ekonomika měnila, co ji ovlivnilo a zda jsme změnu pocítili.

1.1. Podrobnější vývoj české ekonomiky (2010-2019)

V následující podkapitole se zaměříme na obnovu ekonomiky po finanční krizi (velká recese), která zasáhla celý svět. Konkrétně se podíváme na růst ekonomiky mezi lety 2010 a 2019. Ukážeme jednotlivé problémy i změny, kterými Česká republika prošla. V posledních letech, myšleno do roku 2020, se dařilo držet růst HDP a výrobních statistik. Životní úroveň dosahovala 91 % průměru EU – měřeno HDP na obyvatele (Český statistický úřad, 2022a).

Krize, které v současnosti čelí svět, se od předchozích odlišuje svým nástupem. Krize nastává tehdy, když čtyři období za sebou (čtvrtletí) trvá hospodářský pokles. V roce 2021 se hovořilo o koronavirové recesi z důvodu poklesu v hospodářství, ale nejednalo se o krizi, jelikož byla kratší než čtyři období. Příčiny finanční krize a východiska jsou popsány níže.

Pojem finanční krize zahrnuje řadu situací v souladu s nabídkou peněz na finančním trhu. Při takovéto krizi se objevuje spekulativní bublina v jednom nebo vícero sektorech ekonomiky, která je umocněna chováním investorů. Poté, co bublina praskne (prudké zastavení růstu cen), nastává finanční krize. Vrchol krize přichází v momentě, kdy trvá nedostatek likvidity. Ten má za následek nedůvěru ve finanční systém a následný kolaps finančních institucí. Dalším jevem je změna regulačních předpisů, ke které dochází v průběhu let. Poslední fází je obvykle začátek hospodářské krize (Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, 2021).

1.1.1. Hrubý domácí produkt (HDP)

Za rok 2010 stoupl HDP o 2,2 % ve srovnání s předchozím rokem, kdy ekonomika propadla meziročně o 4 %. Domácnosti i vládní instituce spotřebovaly meziročně o 0,3 % více. Naopak velmi významně stoupla tvorba kapitálu (+4,2 %). Investice se meziročně snížily (-4,6 %). Následkem toho je růst zásob navazující na vyprazdňování skladů v předchozím období (krizovém). Rychlý růst dovozu a vývozu zboží a služeb (+ 17,6 %) se přiblížil tempu z doby rozmachu české ekonomiky. Poslední čtvrtletí překvapilo obratem i jinými důležitými aspekty – kromě meziročního poklesu výdajů domácností a vlády na konečnou spotřebu se z důvodu poklesu investic snížila i tvorba hrubého kapitálu (Český statistický úřad, 2011).

HDP stoupl v roce 2011 meziročně o 1,7 % proti 2010. Pokles tempa během roku byl pozvolný, podobně jako u ekonomiky Evropské unie. V ČR bylo zpomalování v druhé polovině roku oproti ekonomice Evropské unie meziročně rychlejší – zatímco unie ubrala ve 3. a 4. čtvrtletí na tempu, její HDP rostl o 1,4 % a 0,9 %. Česká ekonomika zpomalila na 1,2 % a poslední tři měsíce roku se HDP zvýšil jen o 0,6 %. Česká republika má podle dat Eurostat jeden z nejhlubších poklesů výdajů na konečnou spotřebu domácností a vlády v jednotlivých čtvrtletí v Evropské unii.

Hrubá přidaná hodnota tvořená odvětvím v české ekonomice stoupala v porovnání s rokem 2010 polovičním tempem (+1,5 % proti +3,2 %). Nejvyšší hrubá přidaná hodnota je zaznamenána ve zpracovatelském průmyslu (+9,8 %). Ovšem přírůstek byl menší než přírůstek HDP. Dokládá to postupné snižování ekonomické aktivity. Ve 4. čtvrtletí již hrubá přidaná hodnota meziročně nerostla (Český statistický úřad, 2012).

První měsíce roku 2012 byla česká ekonomika v poklesu, přičemž se tento jev v dalších obdobích postupně prohluboval. Hrubý domácí produkt se v 1. čtvrtletí meziročně snížil o 0,4 %, ve zbytku roku došlo k zrychlení poklesu (-1,1 % a -1,5 %). Jen v posledních třech měsících se výkonnost proti roku 2011 zvýšila o 1,7 %. Rok 2012 byl pro ekonomiku rokem recese, HDP klesl o 1,2 %.

Vývoj ekonomiky nejvíce ovlivnily výdaje domácností a vlády na konečnou spotřebu, které byly meziročně nižší o 4,1 %. Šlo o nejhlubší pokles spotřeby domácností. Výdaje za rok 2012 se reálně snížily o 3,5 %, nominálně nižší byly také v každém čtvrtletí 2012. Následkem recese ekonomiky byla nejen slabá poptávka, ale také pokles cen téměř u všech komodit (zlevnění cen výstupů). Tyto faktory se promítají ve zpomalování růstu domácí cenové hladiny v průběhu roku, jehož výsledkem je 1 % roční cenové inflace. K cenovému vývoji přispělo odeznění administrativních vlivů ze strany státu realizovaných v roce 2008 (Český statistický úřad, 2013).

V roce 2013 provází českou ekonomiku recese z roku 2012 – meziroční pokles HDP o 0,9 % je stejný jako v roce 2012. V roce 2012 na poklesu HDP participují hlavně výdaje na konečnou spotřebu, dále pak ve značné míře i investice – v roce 2013 výdaje vzrostly, zatímco pokles investic ve srovnatelné míře přetrval. Hloubku poklesu HDP v obou letech ovlivnil výsledek zahraničního obchodu. Ten působil v roce 2012 na ekonomiku pozitivně, zatímco v roce 2013 přispěl k poklesu, meziročním zhoršením salda dovozu a vývozu z 1. a 3. čtvrtletí. Výkonnost ekonomiky se během roku postupně zlepšovala. Meziroční poklesy v prvních třech čtvrtletích se zmírnily (z -2,2 % přes -1,6 % až na -1 %) a poslední tři měsíce již HDP proti období 2012 stoupl o 1,3 %. Na výsledek prvního a posledního čtvrtletí působily mimořádné vlivy související s výběrem daní (Český statistický úřad, 2014).

Oživení ekonomiky pokračovalo i v roce 2014, přičemž tempo růstu meziročně sláblo. Ve srovnání s dynamikou EU ekonomiky rostl český HDP rychleji v meziročním srovnání, mezičtvrtletně jen ve 2. a 3. čtvrtletí. V úhrnu za rok 2014 se HDP ČR zvýšilo o 2 %, hrubá přidaná hodnota vzrostla o 2,6 %. Nejvíce k tomu přispěl zpracovatelský průmysl orientovaný na zahraniční poptávku. Zbývající průmyslová odvětví růst ekonomiky brzdila. V porovnání s předchozím rokem se podílela i primární sféra, tj. zemědělství, lesnictví a rybářství, stejně tak i stavebnictví (poprvé od roku 2010). Služby jako celek měly také pozitivní vliv z +0,6 p.b.¹ v roce 2013 na +0,9 p.b. v roce 2014. Hrubý domácí produkt setrval mírně nižší i nadále (-0,2 %). K pozitivnímu vývoji docházelo i na trhu práce. Růst podporoval uvolnění měnové a fiskální politiky (Český statistický úřad, 2015).

¹ p.b. = procentní bod, kde ukazujeme změnu relativně vyjádřených hodnot

Nízká cena ropy a čerpání z fondů EU napomohly v roce 2015 k růstu HDP o 4,3 %, přičemž v minulém roce stoupl jen o 2 %. V tomto roce se dařilo ekonomice nejvíce za posledních osm let – i v porovnání s Evropou byl vývoj výjimečný. Proti EU (+1,8 %) stoupl výkon více než dvojnásobně, v porovnání s eurozónou (+1,5 %) byl rozdíl až trojnásobný. V dynamice HDP nás dle známých údajů předčila pouze Malta. Velmi tomu přispěla domácí poptávka, a to hlavně investice (tvorba hrubého fixního kapitálu), na straně nabídky participovaly hlavně zpracovatelský průmysl a služby. Růst byl neinflační, což vyústilo ve zlepšení ekonomických vztahů i hospodaření státu (Český statistický úřad, 2016).

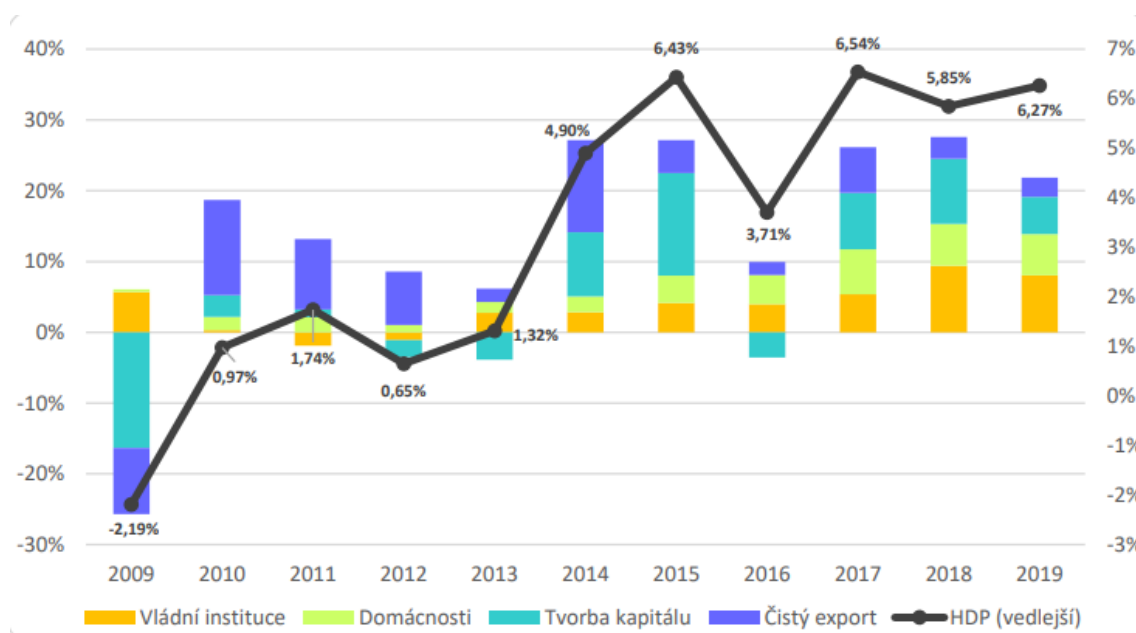
Hrubý domácí produkt v roce 2016 vzrostl o 2,3 %. Růst v hospodářství byl podpořen rostoucími výdaji domácností na spotřebu. Důležitou úlohu měl kladný přebytek bilance zahraničního obchodu, na němž se projevil i pozitivní vývoj obchodních partnerů ČR. V porovnání s předchozím rokem se meziročně tempo růstu zpomalilo. Příčinou byla vysoká srovnávací základna roku 2015, kde se projevila kombinace jednorázových růstových faktorů, které se v roce 2016 neopakovaly. Jedním z faktorů byla investiční aktivita, jejíž přírůstek byl záporný (-0,9 p.b.).

Hrubá přidaná hodnota vzrostla o 2,1 %. Zde se projevil zpracovatelský průmysl, který růst prohloubil, dále se díky dobré úrodě dařilo v oblasti zemědělství, lesnictví a rybářství (o 9,5 %) (Český statistický úřad, 2017).

Hrubý domácí produkt se v roce 2018 zvýšil o 2,9 %. V meziročním porovnání s předchozím rokem ekonomika oslabila. Dominantním participantem hospodářského růstu se stala domácí poptávka, hlavně spotřeba, která vzrostla o 3,3 %. Zesílila také investiční aktivita domácností, nefinančních podniků i vládních institucí. Celkem výdaje vzrostly o 10,4 % na tvorbu hrubého fixního kapitálu. Zahraniční poptávka tentokrát přispěla méně než v minulém roce, zejména kvůli oslabení zájmů významných obchodních partnerů. Ve 4. čtvrtletí HDP vzrostlo o 2,6 % a mezičtvrtletně o 0,8 %. Hrubá přidaná hodnota (HPH) vzrostla o 3,0 %. Domácí poptávka podpořila zejména odvětví služeb. V roce 2018 přispěla hlavně odvětví obchodu, dopravy, ubytování a pohostinství. Ve finančních a pojišťovacích odvětvích dosáhl růst HPH pětiletého maxima (6,9 %). Na druhou stranu zpracovatelský průmysl k růstu HPH přispěl méně než minulý rok (Český statistický úřad, 2019).

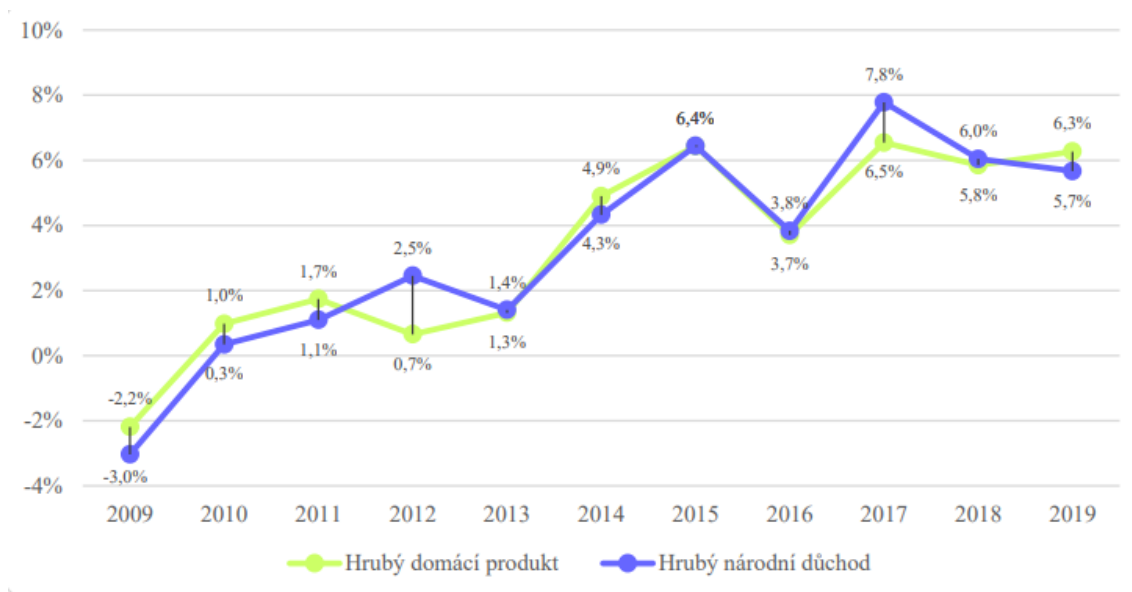
V roce 2019 se hodnota HDP zvýšila o 2,5 %. Ve 4. čtvrtletí meziroční tempo růstu HDP výrazněji zpomalilo a dostalo se na 2,0 %. Naopak bilance zahraničního obchodu, která růst HDP podpořila, v závěru roku zaznamenala propad. Ve 4. čtvrtletí došlo k oživení investiční dynamiky. Hrubá přidaná hodnota v roce 2019 se zvýšila o 2,4 %, ke konci roku tempo zvolnilo na 1,8 %. Meziročnímu nárůstu HPH přispěl hlavně sektor služeb, v kterém pokračoval rozvoj informačních a komunikačních činností. Také se projevila podpora eurofondů, a to hlavně ve stavebnictví (3,4 %). Pozitivní důvěra spotřebitelů vyvolala růst v maloobchodních tržbách (4,8 %) – pátý nejvyšší nárůst mezi státy EU (Český statistický úřad, 2020a).

Obrázek 1: Meziroční tempo růstu HDP v % (2009-2019)

Zdroj: Český statistický úřad (2009-2019), zpracováno autorem (2022)

Obrázek 2: Meziroční tempo růstu HDP a HND v % (2009-2019)

Zdroj: Český statistický úřad (2009-2019), zpracováno autorem (2022)

1.1.2. Trh práce

Celková zaměstnanost v roce 2010 nepatrně vzrostla, avšak jen díky vyššímu počtu podnikajících. Růst nominální mzdy byl nejnižší v dekadě, ovšem reálná mzda poklesla, v nepodnikatelské sféře až o 6 %. Průměrná nominální mzda stoupla o 2 %. Vyšší inflace v roce 2010 napomohla ke zvýšení reálné mzdy o pouhých 0,5 % (v podnikatelské sféře o +1,1 %, v nepodnikatelské o -2,1 %). Ve 4. čtvrtletí se růst mezd zastavil. V nepodnikatelské sféře se mzda propadla o téměř 6 % (Český statistický úřad, 2011).

Trh práce se zotavil v roce 2011 jen nepatrně díky vyššímu počtu podnikajících. Reálná mzda stoupla pomaleji. Nejvíce lidem nově poskytly práci na zaměstnanecký poměr obchod, doprava, ubytování a pohostinství (6,5 tis.). Celková zaměstnanost stoupla ve zpracovatelském průmyslu (+10,8 tis. osob), pokles byl zaznamenán hlavně ve stavebnictví a také v zemědělství (-4,4 tis. osob). Nezaměstnanost za celý rok dosáhla 6,8 %, v eurozóně to bylo 10 % (Český statistický úřad, 2012).

Trh v roce 2012 zaznamenal růst nezaměstnanosti i míry nezaměstnanosti. Reálná mzda v ekonomice klesla o 0,9 % (Český statistický úřad, 2013).

Na trhu práce v roce 2013 pokračovalo intenzivní využívání „nestandardních“ forem pracovních úvazků, což vedlo k růstu zaměstnanosti při snížení odpracovaných hodin. Produktivita za hodinu tak stoupla, ale za zaměstnanou osobu klesla. Reálná mzda již druhý rok klesá (Český statistický úřad, 2014).

Trh práce v roce 2014 zaznamenal meziroční úbytek zaměstnaných v peněžnictví a pojišťovnictví (o 3,7 tis. osob méně), dále v ostatních činnostech jako ubytování a pohostinství (o 2,4 tis. osob méně). Klesla míra nezaměstnanosti na 6,2 % (Český statistický úřad, 2015).

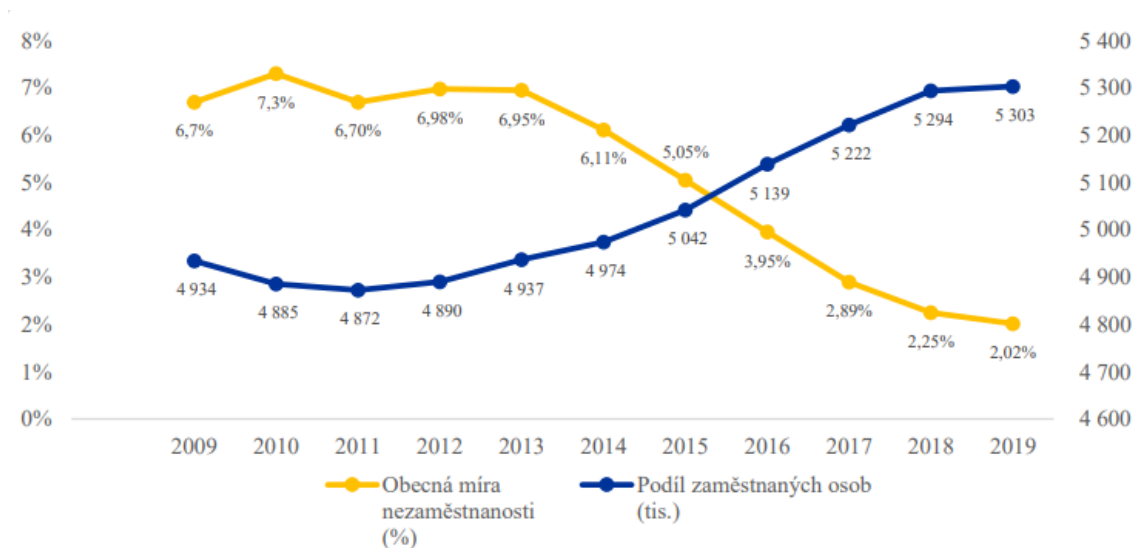
Situace na trhu práce se v roce 2016 nadále zlepšovala. Tempo růstu zaměstnanosti sílilo již třetí rok v řadě, loni dosáhlo 1,8 %². K zaměstnanosti přispěl z více než 40 % zpracovatelský průmysl, ale v průběhu roku se stále více začaly prosazovat i služby. Obecná míra nezaměstnanosti se po celý rok dále snižovala. ČR patřila na konci roku 2015 společně s Německem k zemím s nejnižší mírou nezaměstnanosti. Dobrá finanční situace podniků i sílící obtíž v hledání pracovníků tlačily na zvyšování nominálních mezd. Ty vzrostly o 4,2 %. Navzdory inflaci průměrné mzdy vzrostly za celý rok o 3,5 % (Český statistický úřad, 2017).

Na trhu práce v roce 2017 převažovaly příznivé tendence. Počet pracovníků za celý rok vzrostl o 1,6 %, což je nejsilnější nárůst od roku 2008. Významně přispěl vyšší počet podnikajících osob, z pohledu odvětví obchod, doprava, ubytování a stravování, ale i ostatní služby.

Obecná míra nezaměstnanosti dosahovala v prosinci 2,0 % mužů a 2,9 % žen. Zaměstnanost mužů dosáhla ve 3. čtvrtletí 81,4 % a byla již více než rok nejvyšší v EU. Nejvyšší relativní růst byl soustředěn v odvětvích, což se projevilo mírným snížením mzdové diference (Český statistický úřad, 2018).

² Sezónně očištěné údaje v pojetí národních účtů

Obrázek 3: Míra nezaměstnanosti a zaměstnanosti (2009–2019)

Zdroj: Český statistický úřad (2009-2019), zpracováno autorem (2022)

Obecná míra nezaměstnanosti se během roku 2018 blížila ke 2 %. Česko bylo dále zemí s nejnižší nezaměstnaností v EU, a to díky vysokému počtu pracovních míst. Růst průměrné mzdy sílil ve 4. čtvrtletí roku 2018 až na 8,1 %, ale tempo oslabilo na 6,9 %. Souviselo to s vývojem dominancí ve veřejném sektoru (Český statistický úřad, 2019).

V roce 2019 před pandemií se počet pracovníků meziročně zvýšil o 1,6 %. Přesto bylo ve druhé polovině roku patrné zvolnění dynamiky. Ve 4. čtvrtletí v Česku pracovalo 5,45 mil. osob, to je nejvíce v novodobé historii. Růstu zaměstnanosti o 83 tisíc osob přispělo zapojení ekonomicky neaktivních (Český statistický úřad, 2020a).

1.1.3. Inflace

Spotřebitelská inflace i růst cen výrobců byly v roce 2010 nižší než v EU. Vcelku pohyb cen, stejně jako trh práce, odrážel jen v menší míře vývoj ekonomiky. Ve 4. čtvrtletí byl prudký nárůst cen komodit na světových trzích – ovlivněn jak rostoucí poptávkou, tak i kurativními a později geopolitickými důvody. Dopad na spotřebitelské ceny pozorovaný obvykle se zhruba půlročním časovým zpožděním také může negativně ovlivnit poptávku domácností a budoucí růst ekonomiky.

Vyšší inflace v roce 2010 pak vedla ke zvýšení reálné mzdy v ekonomice o pouhých 0,5 % (v podnikatelské sféře o +1,1 %, v nepodnikatelské -2,1 %). Reálná mzda v podnikatelské sféře stagnovala, v nepodnikatelské sféře se po tři čtvrtletí trvajících poklesech nakonec propadla o téměř 6 %. Také tento vývoj může být rizikem pro ekonomický růst, neboť vyústil do dalšího oslabení poptávky domácností. Spotřebitelské ceny stouply o 1,9 % při výrazných rozdílech v tempech jednotlivých položek spotřeby (ceny potravin se zvýšily o 4,6 %) (Český statistický úřad, 2011).

Spotřebitelské ceny v roce 2011 stouply o 1,9 % při výrazných rozdílech v tempech jednotlivých položek spotřeby (ceny potravin se zvýšily o 4,6 %). Růst cen v průmyslu byl druhý nejvyšší v dekadě, pokles cen stavebních prací se prohloubil. Nepříznivý vývoj směnných relací způsobil snížení úhrnné cenové hladiny v ekonomice (Český statistický úřad, 2012).

Spotřebitelská inflace v roce 2012 stoupla o 3,3 % vlivem růstu cen potravin a nákladů na bydlení. Dynamika cen průmyslových výrobků i tržních služeb byla ovlivněna hospodářským poklesem, nepříznivý vliv směnných relací se zmírnil (Český statistický úřad, 2013).

Míra inflace v roce 2013 dosáhla 1,4 %, v posledním čtvrtletí byly ceny podle indexu spotřebitelských cen meziročně vyšší o 1,1 %. Listopadová měnová intervence ČNB zapůsobil prakticky ihned na růst cen zboží obchodovaného na tuzemském trhu v eurech (Český statistický úřad, 2014).

Celková cenová hladina v ekonomice vzrostla v roce 2014 podle implicitního deflátoru HDP o 2,3 %, především díky příznivému vývoji cen v zahraničním obchodě se zbožím. Ceny v průmyslu přešly do deflace (-0,8 %), index spotřebitelských cen se zvýšil jen o 0,4 % (Český statistický úřad, 2015).

Inflace v roce 2015 měřená vývojem indexu spotřebitelských cen činila +0,3 %. Propad ceny ropy na světovém trhu a deflace ve zpracovatelském průmyslu v eurozóně se promítaly do ČR prostřednictvím cen dovozu zboží (-1,9 %) a působily na ceny průmyslových výrobků, které se snížily nejvýrazněji v historii (-3,2 %). Ceny zemědělských výrobků klesly o 6 %, ceny tržních služeb stagnovaly (Český statistický úřad, 2016).

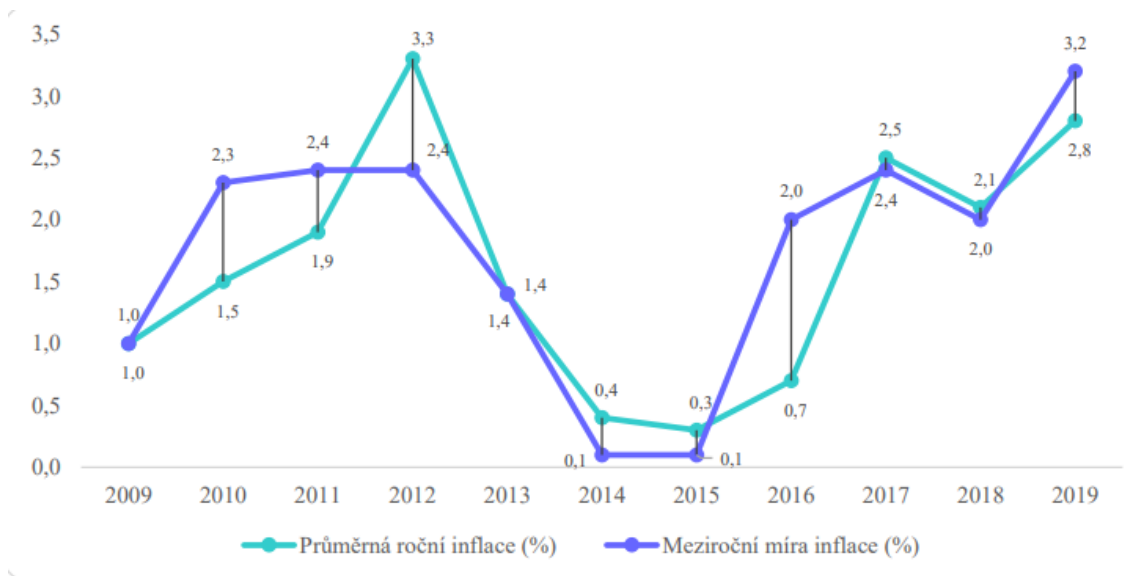
Cenový vývoj byl ovlivněn poklesem cen ropy na přelomu let 2015 a 2016. Ten se promítal do spotřebitelských cen, jejichž meziroční růst v prvních třech čtvrtletích nepřekročil 0,6 %, i do cen průmyslových výrobků, které po celý rok meziročně klesaly. V závěrečném čtvrtletí ceny potravin vzrostly a růst spotřebitelských cen se začal přibližovat 2 %. Výrazně rostly ceny nemovitostí. Nedostatek cenově dostupných bytů i územní nesoulad mezi nabídkou a poptávkou se podepsaly na zrychlení růstu realizovaných cen starších bytů, které ve 4. čtvrtletí 2016 meziročně vzrostly o 14,5 %. Navzdory sílící inflaci na konci roku rostly průměrné reálné mzdy za celý rok o 3,5 % (Český statistický úřad, 2017).

Spotřebitelské ceny se v roce 2017 zvýšily o 2,5 %. Po letech poklesů se zvýšil i index cen průmyslových výrobků o 1,8 %, v průběhu roku však jeho meziroční dynamika slábla. Naopak ceny zemědělských výrobků dosáhly vysokého růstu 8,0 %. Ceny vývozu a dovozu byly značně ovlivněny posilujícím kurzem koruny. Navzdory sílící inflaci kupní síla mezd posilovala. Reálná mzda loni vzrostla o 4,4 % (Český statistický úřad, 2018).

Spotřebitelské ceny se v roce 2018 meziročně zvýšily o 2,1 %. Klíčový vliv měly ceny bydlení a energií. Rostly totiž ceny nájmu (3,0 %) i ceny elektřiny, plynu a energií (2,1 %). Zvýšení cen ropy mělo za následek i vyšší růst nákladů na provoz dopravních prostředků (5,3 %). Ceny potravin loni vzrostly o 1,3 %. Nižší úroda se podepsala na dynamice cen rostlinné výroby, zejména obilovin (7,4 %) (Český statistický úřad, 2019).

Cenová hladina podle deflátoru HDP v roce 2019 vzrostla o 3,5 %, zejména pod vlivem cen spotřebních statků. Index spotřebitelských cen se loni zvýšil o 2,8 %, nejvíce za posledních sedm let. Vývoj v Česku byl v protikladu s průměrným růstem spotřebitelských cen v EU, který se ve 2. pololetí ustálil na mírných 1,3 %. V úhrnu od počátku roku 2020 čítal 4,2 %, což stále znamenalo druhé nejvyšší tempo za posledních dvanáct let (Český statistický úřad, 2020a).

Obrázek 4: Indexy spotřebitelských cen podle klasifikace COICOP a ECOICOP (2009–2019)

Zdroj: Český statistický úřad (2009-2019), zpracováno autorem (2022)

1.2. Výkon ČR oproti EU

1.2.1. Služby

Služby v Česku za EU zaostávají, mají 60,8 % z podílu na hrubé přidané hodnotě, v EU to bylo 73,3 % (2017). Služby tvoří v Česku tři pětiny výkonu ekonomiky. Z pohledu hrubé přidané hodnoty (HPH) se role služeb od vstupu Česka do EU nezměnila. Naopak zaměstnanost vzrostla z 57,4 % v roce 2004 na 60,5 % v roce 2017. Vedle finančnictví se dlouhodobě rozvíjejí hlavně obchod a informační a komunikační činnosti. Naopak v ubytování, stravování a pohostinství HPH spíše klesala. I tak odvětví cestovního ruchu zaměstnává 4,5 % pracovníků, vytváří bezmála 3 % HDP a významně přispívá i k přebytku platební bilance Česka v oblasti služeb. Podíl celého sektoru služeb na celkové zaměstnanosti je v Česku srovnatelný s novějšími členy EU (Zábojníková & Kamenický, 2019).

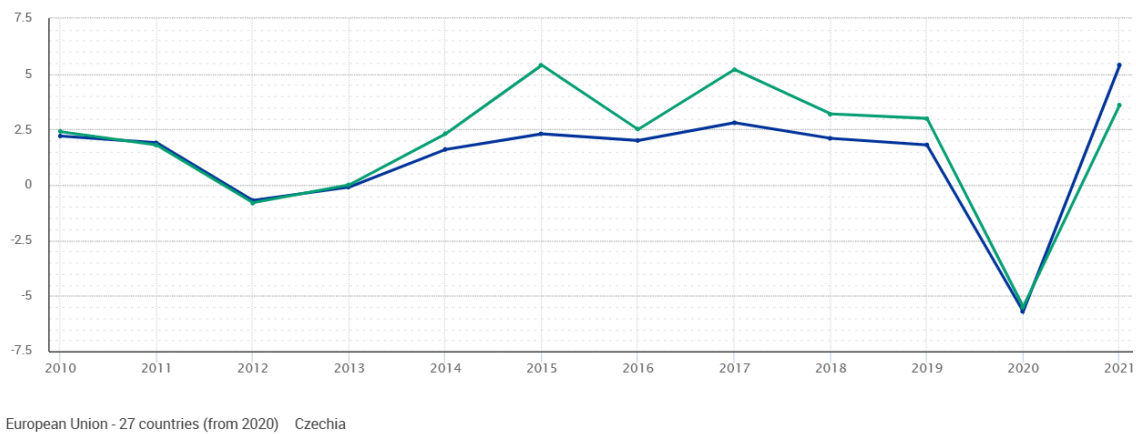
Současné období hospodářského růstu vyneslo Česko na pozici státu s nejvyšší mírou zaměstnanosti v rámci EU. Vysoká míra aktivity je pro Česko typická zejména ve středních věkových skupinách. Naopak mezi mladšími lidmi či u lidí na sklonku produktivního věku nebylo úroveň EU v roce 2017 dosaženo. Podíl nejkvalifikovanějších pracovníků na celkové zaměstnanosti ve státech EU v roce 2017 byl v Česku 38,1 %,

v EU 41,4 %, ale míra ekonomické aktivity ve věku 15 až 64 let byla 75,9 % zatímco v EU 73,3 % (Zábojníková & Kamenický, 2019).

1.2.2. HDP

Česko vstupovalo do Evropské unie v momentě silného ekonomického růstu. Dynamika hrubého domácího produktu v Česku, byla nadprůměrná. Už během pěti let od vstupu se HDP EU zvýšil z 0,9 % na 1,2 %. Podíl ČR na hrubém domácím produktu v roce 2018 byl 1,3 %. A průměrný meziroční růst HDP v letech 2014-2018 byl 3,6 %, což bylo více než mělo tou dobou EU28 (2,1 %) (Zábojníková & Kamenický, 2019).

Obrázek 5:HDP a jeho hlavní součásti (produkce, výdaje a příjmy, 2010-2021)

Zdroj: Eurostat (2010-2021), zpracováno autorem (2022)

1.2.3. Produktivita práce

(Euroskop, 2022):

Česká republika je na 15. místě z 27 zemí Evropské unie podle kvality trhu práce. Má sice nejvyšší míru nezaměstnanosti v unii a nejvíce volných pracovních míst, ale například produktivita práce klesá hluboko pod evropský průměr. Negativem jsou i rigidní pravidla práce či neochota zaměstnavatelů nabízet zkrácené úvazky. Vyplývá to z nového Indexu prosperity zaměřeného na ekonomiku, který sestavili a včera zveřejnili analytici České spořitelny a portálu Evropa v datech. Podle nich jsou velkým problémem i nerovné podmínky v zaměstnávání mužů a žen (s. 1).

Úplné hodinové náklady na zaměstnance v Česku v roce 2019 dosahovaly 48 % úrovně EU a mezi jejími členy byly jedenácté nejvyšší (9,9 eura). Z novějších států Unie však převyšovaly úroveň ČR jen tři – Slovinsko (19,2), Malta (14,3) a Kypr (14,1). Důležitým ukazatelem, který souvisí s náklady na zaměstnance, je produktivita práce, zde se Česko

pohybovalo na (72 % úrovně EU), což bylo nejvíce z visegrádkých zemí. Na nejnižší úrovni se nacházelo Bulharsko (41 %) (Český statistický úřad, 2020b).

1.2.4. Zadlužení ČR

Asi největší problém, se kterým se Evropská unie musí potýkat, jsou nárůsty zadlužení některých zemí. Výraznějších deficitů dosahovalo v krizovém období v druhém kvartálu roce 2022 i Česko. V současnosti (tj. 3Q 2022) míra zadlužení sektoru vládních institucí meziročně stoupla o 4,8 % a dosáhla 45,2 % HDP. Česko i tak v EU nadále spadá mezi nejméně zadlužené země (Eurostat, 2023).

1.2.5. Zadlužení zemí EU

Celkem 11 členských států EU-27 vykázalo ke konci roku 2019 poměr dluhu nad 60 % k HDP: nejvyšší byl zaznamenán v Řecku (176,6 %), následovaly Itálie (134,8 %), Portugalsko (117,7 %), Belgie (98,6 %), Francie (98,1 %), Kypr a Španělsko (obě země 95,5 %) (Eurostat, 2020).

Nejnižší poměr vládního dluhu k HDP byl zaznamenán v Estonsku (8,4 %), Bulharsku (20,4 %), Lucembursku (22,1 %), Česku (30,8 %), Dánsku (33,2 %), Švédsku (35,1 %) a Rumunsku (35,2 %) (Eurostat, 2020).

Poměr vládního dluhu k HDP ke konci roku 2019 vzrostl ve srovnání s koncem roku 2018 ve čtyřech členských státech EU-27, zatímco v 21 členských státech tento poměr klesl, zejména pak na Kypru (-5,1 % bodu HDP), v Irsku (-4,8 % bodu HDP), Řecku (-4,6 % bodu HDP), ve Slovinsku a Portugalsku (-4,3 % bodu HDP) a v Maďarsku (-3,9 % bodu HDP). Poměr dluhu k HDP se v Itálii a ve Francii mezi roky 2018 a 2019 nezměnil (Eurostat, 2020).

Nejvyšší přírůstek poměru dluhu k HDP od konce roku 2018 do konce roku 2019 byl zjištěn v Litvě (2,4 % bodu), v Lucembursku (1,1 % bodu), Rumunsku (0,5 % bodu) a v Estonsku (0,1 % bodu) (Eurostat, 2020).

2. Stravovací, pohostinské a hotelové služby

2.1. Vývoj stravovacích, pohostinských a hotelových služeb v ČR

V roce 2017 stravování a pohostinství patřilo v Česku k relativně malým odvětvím. Na produkci celého terciálního sektoru se loni podílelo 3,9 %, na hrubé přidané hodnotě (HPH) 3,5 %. Na rozdíl od roku 2016 se HPH navyšoval silnějším meziročním tempem (+3,5 %) než v celém sektoru služeb. Výsledek by mohl být ještě příznivější, až 13,2 %, nebýt silících nákladů. Zatímco v letech 2015 i 2016 ho podporoval hlavně váhově dominantní segment stravování a pohostinství, loni tuto roli převzalo ubytování (zajistilo téměř tři pětiny meziročního růstu HPH) (Súkupová & Kamenický, 2018).

Čtyři roky trvající růst míry zisku nefinančních podniků v ubytování, stravování a pohostinství se loni zastavil (na 39 %)³. Ve stravování a pohostinství byl loni poměr mezi hrubým provozním přebytkem a HPH nejnižší za poslední čtyři roky (33 %). Pro celé odvětví je typická relativně nízká investiční aktivita. V poměru k HPH tvořily loni investice do fixního kapitálu jen 13 %. Lépe na tom byl segment ubytování (21 %), naopak v pohostinství a stravování klesla míra investic pod 10 % (Súkupová & Kamenický, 2018).

Vedle investiční aktivity charakterizuje odvětví i velmi nízká mzdová úroveň. Přestože objem vyplacených mezd za poslední tři roky prudce vzrostl především zásluhou navyšování hranice minimální mzdy, dosahovala zde průměrná mzda loni jen 62 % úrovně celé ekonomiky. Na oživení se podílelo spíše stravování a pohostinství, kde vloni přibýlo 7,5 tis. pracovníků (výhradně ve skupině sebe zaměstnaných) (Súkupová & Kamenický, 2018).

V roce 2018 hrubá přidaná hodnota (HPH) vrostla o 3,1 %. Tento růst byl zapříčiněn zejména zpracovatelským průmyslem, který tvoří významnou část přidané hodnoty (až 25,6 %). Projevil se vliv váhově významné výroby motorových vozidel i dynamicky rostoucí výroby počítačů, elektronických a optických přístrojů (Český statistický úřad, 2019).

Ze služeb loni nejvíce přispělo váhově dominantní uskupení odvětví obchod, doprava, ubytování a pohostinství (+0,8 p. b.). Odvětví služeb čerpalo zejména ze silné domácí

³ Nefinanční podniky vytvářely v roce 2017 jen 56 % HPH tohoto odvětví. Zatímco v ubytování byla jejich role poměrně silná (81 %), ve stravování a pohostinství se podílely jen 47 % (mírně nadpoloviční většinu zde tvořili drobní podnikatelé spadající pod sektor domácností).

poptávky, kde HPH vzrostlo o 5,1 %. V peněžnictví a pojišťovnictví dosáhl růst HPH pětiletého maxima (6,9 %) (Český statistický úřad, 2019).

O stejné tempo se navýšila přidaná hodnota rovněž v informačních a komunikačních činnostech (za posledních pět let činil kumulovaný růst bezmála 40 %) (Český statistický úřad, 2019).

K růstu HPH přispělo v roce 2019 všech jedenáct hlavních odvětvových uskupení. Klíčovým hybatelem byl sektor služeb, neboť zajistil čtyři pětiny celkového růstu HPH. V rámci těchto sektorů pokračoval růst informačních a komunikačních činností (+7,6 %). Dařilo se i aktivitám v oblasti nemovitostí, jejichž růst zrychloval (o 3,3 %). Bohužel na silný rok 2018 nenavázaly sektory jako obchod, doprava, stravování a pohostinství, které vzrostlo na 2,6 %, neboť HPH během roku zpomalovalo (+4,0 % v 1. čtvrtletí, +1,1 % ve 4. čtvrtletí). Hlavním důvodem bylo zvolnění dynamiky cestovního ruchu a slábnutí spotřeby v domácnostech v ČR. Tržby ve službách po svižném růstu v letech 2017 i 2018 posílily jen 1,1 %. Jednalo se o nejslabší meziroční růst za poslední tři roky. Výkon služeb v průběhu roku slábl, na začátku roku měl 3,7 %, ke konci roku se pohyboval okolo 0,8 % a v mírném poklesu překonal konec roku. V sekci ubytování, stravování a pohostinství vzrostly tržby jen okolo 1 % oproti roku 2018 (Český statistický úřad, 2020a).

2.2. Vývoj stravovacích, pohostinských a hotelových služeb v EU

Evropa je turistickou destinací číslo jedna, i když její podíl na trhu výrazně poklesl z více než 60 % v roce 1990, na 51 % v roce 2015. Jen Evropská unie zaznamenala v roce 2015 478,4 milionů mezinárodních turistických příjezdů, což je celkový podíl 40,3 % (Hotrec Hospitality Europe, 2023).

Pokud jde o příjmy z mezinárodního cestovního ruchu, je EU na druhém místě s příjmy ve výši 336,5 miliardy eur. Odvětví pohostinství je díky své vedoucí úloze na světovém trhu cestovního ruchu jednou z klíčových hnacích sil evropského hospodářství a evropského cestovního ruchu, a to jak z hlediska zaměstnanosti, tak i přímého přínosu pro ekonomiku. Spolu s cestovním ruchem je sektor pohostinství 3. největší socioekonomickou aktivitou v EU. Ve skutečnosti 1 z 10 podniků v evropské nefinanční podnikové ekonomice patří do odvětví cestovního ruchu. Odvětví pohostinství přímo zaměstnává 80 % celkové pracovní síly v cestovním ruchu v EU a čítá dohromady 2

miliony podniků, z nichž 9 z 10 jsou mikropodniky, které zaměstnávají méně než 10 lidí (Hotrec Hospitality Europe, 2023).

Odvětví pohostinství představuje téměř 5 % HDP EU a stalo se v posledních několika letech stále silnějším pilířem evropské ekonomiky. Pohostinství zaměstnává 80 % celkové pracovní síly v cestovním ruchu v EU, která se skládá ze 2 milionů podniků s přibližně 200 000 hotely a 1 milionem restaurací. Samotné odvětví pohostinství vytvořilo v letech 2013 až 2016 v Evropě 1,6 milionu pracovních míst, přičemž jeho pracovní síla se zvýšila z 10,3 milionu zaměstnanců na 11,9 milionu a počet podniků vzrostl z 1,82 milionu na téměř 2 miliony. Obrat se za stejné období také zvýšil o 20 % z 507 na 607 miliard eur (Hotrec Hospitality Europe, 2023).

Tento sektor je také silný v poskytování pracovních míst mladým lidem. V celkové ekonomice dosáhla míra nezaměstnanosti lidí starších 25 let v roce 2015 8,3 %, zatímco nezaměstnanost mladých (do 25 let) byla v EU 20,3 %. Naopak, zatímco v celkové ekonomice je pouze 8,2 % zaměstnaných osob ve věku do 25 let, v pohostinství je toto číslo 19,6 %. Tato čísla ukazují velký potenciál tohoto sektoru v boji proti nezaměstnanosti mladých lidí (Hotrec Hospitality Europe, 2023).

V oblíbených turistických destinacích, jako je Řecko, Kypr a Španělsko, má hotelový a restaurační průmysl velký význam pro trh práce. Ve stravovacích a ubytovacích zařízeních pracovalo ve Španělsku a na Kypru přibližně 8 % pracovní síly, v Řecku dokonce 9 % (German Federal Statistical Office, n.d.).

3. Dopady pandemie na stravování, pohostinství a hotelnictví v ČR a EU

3.1. Obecné dopady Covid-19 na pohostinství, stravování a hotelnictví

Podle studie (Sapir, 2021) jsou čtyři faktory, které ovlivnily dopad na stravování, pohostinství a hotelnictví:

Prvním faktorem, který přichází v úvahu, je přísnost výlukových opatření zavedených národními nebo místními orgány za účelem zvládnutí pandemie koronaviru. Jak bylo řečeno výše, může za to různý index přísnosti, což mohlo vést k lepšímu zvládnutí pandemie u podnikatelů v pohostinství.

Druhým faktorem je ekonomická struktura země. Opatření přijatá v boji proti šíření koronaviru ovlivnila ekonomické aktivity různě, v závislosti na tom, zda zahrnují blízkost mezi spotřebiteli a výrobci, což je i případ služeb v pohostinství a stravování (Sapir, 2021). První a druhý faktor budu popisovat níže.

Třetím faktorem je úroveň veřejného zadlužení. Uvádí se, že některé země s vysokou úmrtností v důsledku Covid-19 (například Itálie, kde k 18.09.2020 připadalo 590 úmrtí na milion obyvatel) by si kvůli vysoké úrovni dluhu nebyly schopny půjčit peníze na pokrytí nákladů krize (Sapir, 2021).

Posledním faktorem bylo, podíl cestovní ruchu a kvalita správy věcí na ekonomice státu. Sapir (2021) tvrdí, že pokud je země více závislá na cestovním ruchu dopad na odvětví musí být větší. Poslední faktor nám také potvrzují studie (Altomonte et al., 2021, s. 10–15), ta říká, že dopady byly nejvíce znát u zemí, které jsou silně závislé na službách vyžadujících fyzickou blízkost. Ten však dodává, že toto vybrané odvětví služeb, do kterého spadá i pohostinství, bývá také nejmenší a nejméně produktivní skoro v každé ekonomice, což znamená, že na prahu krize zde byl nejvyšší podíl zombie firem. Větší výskyt těchto firem způsobuje, že odstranění podpory zavedené během pandemie je problematické a vytváří tlak na vládu.

Poslední faktor u Sapira (2021) neměl pouze negativní dopady. O tomto píše ve své studii (Altomonte et al., 2021, s. 10–15), ten tvrdí, že tento faktor přiměl firmy k vyšší efektivitě a tím jak se firmy zotavovaly. Harák, (2021), říká, že řada oborů se adaptovala a dokázala tuto situaci přežít. To je případ i stravování a pohostinství, kde se majitelé adaptovali na vaření pro firmy a dovoz jídla (výdejní okénko). Poté co se efektivita podniků zvětšila bylo možné podporu a opatření odstranit. Vrátili tržím výběr, aby u nich docházelo k rozdělení na vítěze a poražené. Tak, aby docházelo k podpoře podnikatelů, kteří mají dobrou šanci na přežití, a zároveň nepodporovat ty, kteří určitě zkrachují. Většina států proto provedla hloubkovou kontrolu a určila podniky, které mají největší šanci přežít. Příkladem může být Itálie a Německo, kde většina poskytnutých úvěrů odpovídala produktivitě. Z toho vyplývá, že pravděpodobnost selhání u velkých podniků je nižší. Rozhodnutí vedlo k velké čistce a podniky, které přežívaly před pandemií, musely zavřít a odejít z trhu. Tím došlo k uvolnění trhu a ostatní firmy, jež na trhu přežily, měly menší konkurenci. Také podniky ukázaly své manažerské schopnosti a dokázaly dělat těžká rozhodnutí, aby přežily (Altomonte et al., 2021, s. 10–15).

Dalším pozitivem bylo, že firmy, které se ocitly v situaci náhlého a dlouhodobého výpadku ekonomiky, musely být inovativnější a co nejvíce digitalizovat a automatizovat. Tento trend popisuje (Brannen et al., 2020) ve své studii. Jedno z jeho tvrzení je, že pravděpodobně nejdramatičtější ekonomická restrukturalizace bude spočívat v rychlém přechodu na online služby. Když se podíváme na statistiku z května 2019, zjistíme, že online výdaje vzrostly o 77,8 %. Fyzická měna se stala nechtěnou obětí, protože lidé se stále více spoléhali na bezhotovostní transakce. Rychlá adaptace podniků a připojení do online prostředí (rozvážka jídel, prodejní okénko atd.) pomohla podnikům covid překonat s menšími ztrátami. Rozvíjející se trhy se také potýkaly s hospodářskými poruchami, které by mohly způsobit hluboké či trvalé škody (Brannen et al., 2020).

Dalším ovlivněným faktorem je populace. Již zmíněná studie (Brannen et al., 2020), tvrdí, že v roce 2020 budou malé podniky tvořit 47,1 % z národní zaměstnanosti, ale na úbytku pracovních míst se budou podílet ze 64 %. Útlum mohl být ještě dramatičtější během recese Covid-19. Malé podniky hlásí, že "první signály naznačily, že malé podniky byly neúměrně postiženy napříč odvětvími [pandemií Covid-19], zejména ty, které se nacházejí v oblasti ubytovací a stravovací služby (Brannen et al., 2020).

Nedostatek pracovních sil vyvolaný pandemií v zemích závislých na pracovní síle migrantů pravděpodobně urychlí automatizaci a technologické inovace. Trvalé makroekonomické důsledky se rovněž každým dnem prohlubují. Vyspělé ekonomiky mohou přijít nejen o pracovní sílu, ale strádat mohou i v oblasti podnikání, které často přinášejí nedávní přistěhovalci. Kromě toho rozvojové ekonomiky a komunity migrantů přicházejí ve velkém měřítku o remittance (Brannen et al., 2020).

3.1.1. Dopady na odvětví v ČR

Restriktivní protipandemická opatření tvrdě dopadla primárně na odvětví těsně navázaná na cestovní ruch. Během následujících roků, již opatření dokázala ochromit klíčovou část ekonomiky. Od roku 2010 do roku 2019 v tomto odvětví průměrně pracovalo 88 tisíc lidí. Průměrné tržby ve stravování a pohostinství byly 107 000 mil. a přidaná hodnota 32 000 mil (Český statistický úřad, 2023).

Za celý rok 2020 klesl počet ubytovaných hostů z tuzemska o 28 %, u zahraničních hostů dokonce o 74,4 %. Tržby v odvětví ubytování ve srovnání s rokem 2019 reálně propadly o 55,9 %. Na počtu ubytovaných hostů v roce 2020 v Česku (10,8 mil.) se zbezmála 45

% podílely pouhé dva měsíce – červenec a srpen. K oživení přispěli zejména hosté z tuzemska, jichž bylo ve 3. čtvrtletí meziročně o šestinu více (Český statistický úřad, 2022b).

Negativní dopady opatření proti pandemii COVID-19 pocítilo od dubna do května roku 2020 u svého zaměstnavatele 1,8 milionu zaměstnanců. Nejvýrazněji bylo zasažené odvětví ubytování, stravování a pohostinství, kde podíl překročil 90 %. Na 1,4 milionu zaměstnanců předpokládalo dočasnost těchto dopadů, 314 tisíc se obávalo o své pracovní místo (Cieslar, 2020).

Začátek roku 2021 byl přitom ještě horší než rok 2020, kdy pandemie vypukla. Tehdy počet turistických cest oproti roku 2019 klesl o 73 %. V prvních pěti měsících roku 2021 byl ale zaznamenán propad až o 85 % (Česká spořitelna, 2021).

Po nepřetržitém meziročním růstu tržeb v odvětví služeb v ČR v běžných cenách (očištěných o pracovní dny) ve všech čtvrtletích roku 2019 došlo v prvním kvartále roku 2020 k poklesu o 1,9 %. V následujících čtvrtletích se meziroční propad prohloubil až do dvouciferných hodnot – ve druhém čtvrtletí tržby ve službách klesly o 19,2 %, ve třetím o 12,5 % a ve čtvrtém o 10,3 %. Sestupný trend ve službách pokračoval i v prvním čtvrtletí roku 2020, i když jeho tempo zpomalilo na -5,9 % (Harák, 2021).

3.1.2. Dopady na odvětví v EU

Situace v České republice nebyla nijak výjimečná. Obdobný průběh byl zaznamenán v rámci celé evropské sedmadvacítky. Průměrné hodnoty tržeb za celou EU27 v roce 2020 jsou -1,8 % v prvním kvartále, -21,7 % ve druhém, -12,1 % ve třetím a -9,8 % ve čtvrtém. V prvním čtvrtletí roku 2020 došlo v EU27 k průměrnému snížení tržeb ve službách o 5,5 % (Harák, 2021).

Odhaduje se, že odvětví cestovního ruchu v EU, které zaměstnává přibližně 13 milionů lidí, ztrácelo zhruba 1 miliardu EUR měsíčně v důsledku výskytu COVID-19. Situace je obzvláště obtížná v několika zemích EU, které jsou klíčové turistické destinace, jako je Itálie, Španělsko a Francie. Podle odhadů Itálie ztratila přibližně 60 % svých turistů v roce 2020 (Niestadt, 2020).

Odvětví pohostinství se rovněž potýká s vážnou krizí, protože se většinou jedná o malé a střední podniky, které jsou obzvláště těžce zasaženy. Mnoho hotelů se rozhodlo zavřít kvůli poklesu poptávky. Ve Francii 17. března 2020 dosáhla míra obsazenosti hotelů

pouhých 3,3 % (oproti 65,3 % v minulých letech). K 30. březnu 2020, se zavřely restaurace a bary téměř ve všech členských státech EU s výjimkou Švédska. Mnoho hotelů, restaurací a barů propustilo trvale nebo dočasně tisíce zaměstnanců. Některé hotely a pronajímatelé však přes Airbnb nabídli zdravotnickým pracovníkům ubytování zdarma, aby jim pomohli vyhnout se nákaze jejich rodiny. Některé hotely se také proměnily v dočasné nemocnice (Niestadt, 2020).

Ve 2. čtvrtletí 2020 obrat v pohostinství v EU klesl o 62 % a zaměstnával o 1,84 milionů lidí méně, než ve srovnání s 2. čtvrtletím roku 2019. Ve 3. čtvrtletí 2020, díky mírnému zvýšení, se obrat tohoto odvětví propadl jen o 27 % a zaměstnával o 1,58 milionu lidí méně ve srovnání se stejným obdobím v roce 2019. Ve 4. čtvrtletí 2020, kdy Evropu zasáhla druhá vlna, se obrat tohoto odvětví snížil o více než 50 % a počet zaměstnanců se snížil o 1,73 milionu zaměstnaných (Hotrec hospitality Europe, 2021)

3.2. Protiepidemická opatření

3.2.1. Protiepidemická opatření v pohostinství, stravování a hotelnictví

První z přijatých krizových opatření a tím nejpřísnějším je Lockdown. Lockdown je termín, který se používá k označení široké škály opatření na omezení pohybu osob a činností v určité oblasti nebo na celém území. Většina států (viz tabulka dole) toto opatření měla co nejmenší dobu. Bylo třeba zakázáno přejíždět hranice okresu (výjimku měli ti, co museli do práce), vše bylo hlídáno policií a armádou. Bylo dokonce zakázáno vycházet dále než 50 m od domova. K lockdownu se váže také nouzový stav. Během nouzového stavu mohou být omezena některá občanská práva a svobody za účelem zajištění veřejného pořádku a bezpečnosti. To může zahrnovat omezení volného pohybu, shromažďování osob nebo zásah do soukromí. Vláda získává širší pravomoci a pravomoc k přijímání mimořádných opatření, včetně omezení podnikání, uzávírek, evakuací nebo dalších kroků nutných pro zvládnutí krize. (Hloch, 2020).

Omezení cestování znamená, zavírání hranic nebo omezení přechodů na hranicích mezi státy nebo regiony. Tato opatření mohou zahrnovat kontrolu cestujících a nákladní dopravy. Jedná se také o požadavek na povinnou karanténu nebo izolaci pro cestující, kteří přijíždějí z určitých oblastí nebo mají riziko vystavení nákazy. Vláda může ustanovit požadavek na předložení negativního testu na COVID-19 pro cestující před vstupem do země nebo oblasti (Hloch, 2020).

Další je omezení mezinárodních letů. Vlády mohou vydat zákazy nebo omezení pro mezinárodní cestování. To může zahrnovat úplný zákaz mezinárodního leteckého provozu nebo omezení příjezdů a odjezdů ze specifických destinací. Omezení velmi narušilo cestovní ruch a cestování turistů do určitých krajín.

Poslední opatření bylo rušení akcí na veřejnosti a zákaz venkovních aktivit. Jedná se o omezení počtu lidí, kteří se mohou shromažďovat na jednom místě. Omezení pohybu osob v určitých oblastech nebo v určitých časech, například v noci uzavření nebo omezení provozu venkovních služeb, jako jsou kavárny, restaurace, parky nebo sportovní zařízení. Do této kategorie náleží také používání prostředků na ochranu osob (roušky a dezinfekce). Mimo jiné byla upřednostněna bezhotovostní platba před hotovostní (Hloch, 2020).

Stejná opatření najdeme po celém území EU (viz tabulka dole). Země EU bojovaly s pandemií Covid-19 velmi podobně. Je zde velmi málo výjimek. Jednou takovou výjimkou je třeba Švédsko, které nikdy neuzavřelo úplně odvětví pohostinství, hotelnictví a stravování (Hloch, 2020).

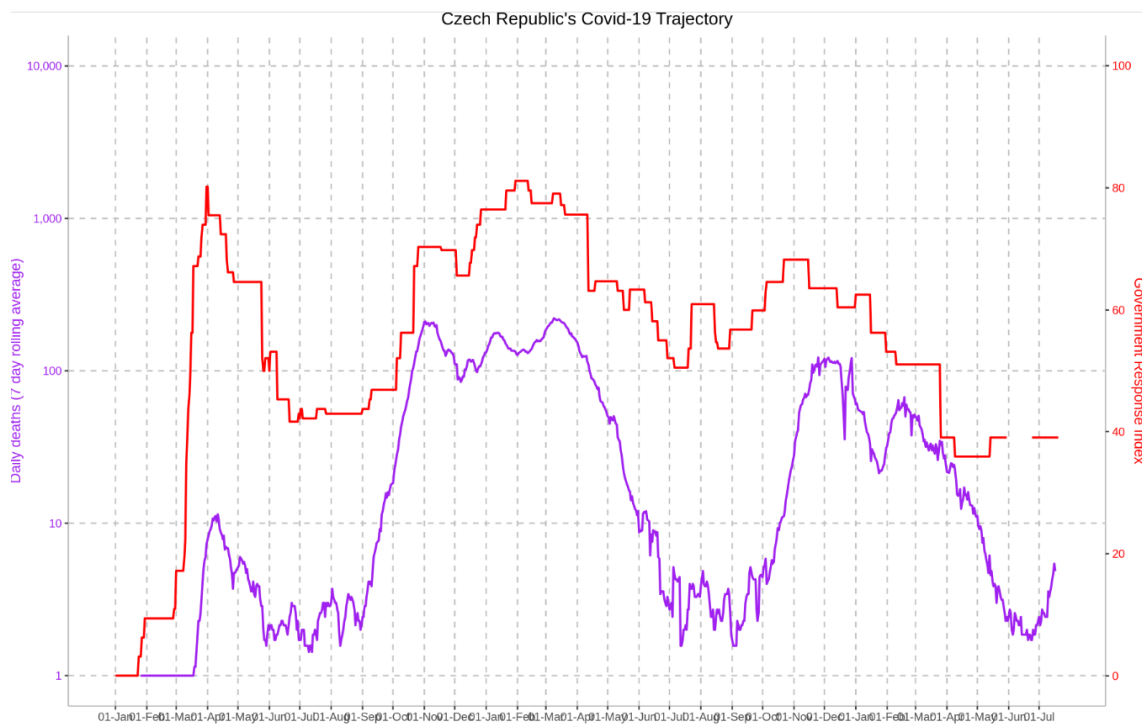
Obrázek 6.: Protiepidemická opatření v zemích EU

	Lockdown	Venkovní aktivity	Nouzový stav	Cestování	Mezinárodní lety	Akce (koncerty atd.)	Délka uzavření podniků (dny)
Belgie	Ano	½	Ne	½	½	Zakázané	119
Bulharsko	Ano	½	Ano	½	Zakázané	Zakázané	169
Česko	Ano	Povolené	Ano	Zavřené	Zakázané	Zakázané	201
Dánsko	Ne	Povolené	Ano	Zavřené	Zakázané	½	99
Německo	½	½	Ne	½	½	½	230
Estonsko	Ne	Povolené	Ano	Zavřené	Zakázané	Zakázané	31
Irsko	Ano	½	Ne	Zavřené	½	½	227
Řecko	Ano	Povolené	Ne	½	½	Zakázané	177
Španělsko	Ano	½	Ano	½	½	Zakázané	56
Francie	Ano	½	Ano	Otevřené	½	Zakázané	130
Chorvatsko	Ne	½	Ne	½	Zakázané	Zakázané	39
Itálie	Ano	½	Ano	½	½	Zakázané	129
Kypr	Ano	½	Ne	Zavřené	Zakázané	Zakázané	54
Lotyšsko	Ano	½	Ano	Zavřené	Zakázané	Zakázané	x
Litva	Ano	x	Ano	Zavřené	Zakázané	Zakázané	115
Lucembursko	Ne	x	Ano	Zavřené	Zakázané	Zakázané	X
Maďarsko	Ne	x	Ano	Zavřené	½	Zakázané	13
Malta	Ne	Povolené	Ne	Zavřené	Zakázané	½	X
Nizozemsko	Ano	x	Ne	½	½	Zakázané	220
Rakousko	Ano	½	Ne	Otevřené	½	Zakázané	118
Polsko	Ano	½	Ne	Zavřené	Zakázané	Zakázané	85
Portugalsko	Ano	½	Ano	½	½	Zakázané	73
Rumunsko	Ano	Povolené	Ano	½	½	Zakázané	48
Slovinsko	Ano	½	Ne	½	Zakázané	Zakázané	X
Slovensko	½	½	Ano	Zavřené	Zakázané	Zakázané	42
Finsko	Ano	Povolené	Ano	½	Zakázané	Zakázané	20
Švédsko	Ne	Povolené	Ne	½	½	½	X

Zdroj: POLITICO research, Frontex, Oxford COVID-19 Government Response Tracker (2021)

Můžeme také použít index přísnosti opatření pro každou zemi, který poskytuje Oxford Covid-19 Government Response Tracker (Hale et al., 2021). Tento index, se pohybuje mezi 0 a 100, je denně k dispozici pro většinu zemí, včetně 26 z 27 zemí EU. Na podobě indexu přísnosti se odráží jak intenzita opatření, tak i jeho trvání (viz. obrázek níže).

Obrázek 7.: Index přísnosti od minulosti do současnosti

Zdroj: Oxford COVID-19 Government Response Tracker (2021)

3.3. Podpora ekonomických subjektů

Jak je popsáno výše, vláda byla nucena omezovat určitá práva, a proto vydávala v průběhu pandemie různé kompenzace. Vzhledem k velkému množství opatření, se bude práce zaměřovat pouze na ty nejvýznamnější. Většina států měla programy stejné a fungující na stejném přístupu (viz obrázek níže). Tyto programy si popíšeme blíže na programech v České republice.

3.3.1. Program Antivirus

Program antivirus měl 3 verze, a to A, A+ a B. Účelem antiviru A bylo kompenzovat náklady zaměstnavatelů za zaměstnance, pokud jim byla nařízena karanténa nebo izolace. Výše kompenzace byla stanovena na 80 % uznatelných nákladů, což tvoří náhrada mzdy vyplacená zaměstnanci. V případě karantény pobíral zaměstnanec 60 % redukováného výdělku (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2022).

Antivirus A+, se týkal pouze zaměstnavatelů, jejichž provoz byl nuceně uzavřen či výrazně omezen. Vcelku se jednalo o stejný program jako A, nicméně výše kompenzace byla zvýšena z 80 % na 100 % a maximální částka na jednoho zaměstnance tvořila 50

000 Kč. Mohly je tedy využít restaurace, a to i v případě, že měly otevřené „výdejové okénko“ (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2021b).

Antivirus B kompenzoval náklady a škody zaměstnavatelům, ke kterým došlo v důsledku nedostatku pracovních sil, kteří v důsledku pandemie byli v karanténě nebo na ošetřovně. Výše odškodného byla 60% vyplacené náhrady mzdy včetně pojistného (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2022b).

Program Antivirus byl nejúspěšnějším vládním programem. Hlavním cílem programu byla ochrana pracovních míst i hospodářství před růstem nezaměstnanosti. Celkově bylo podpořeno 1 073 133 zaměstnanců, největší pomoc směřovala do sektoru obchodu (23 %), pohostinství a ubytování (20 %) a zpracovatelského průmyslu (17 %) (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2021a).

3.3.2. Dotační program Covid

Do této kategorie se řadí dotační program covid, dotační program pro nepokryté náklady a kompenzační bonus. Nárok na podporu měli podnikatelé a firmy, které prokázaly, že jim v rozhodném období, tj. listopad a prosinec 2021, poklesl obrat nejméně o 30 %. Výše podpory byla vypočítána jako 300 Kč krát počet zaměstnanců v pracovním poměru. Za zaměstnance se považovali i spolupracující osoby a jednatelé se smlouvou. Dotační program Covid – nepokryté náklady – jedná se o stejnou věc jako první dotační program. Pokud obrat poklesl nejméně o 30 % oproti období roku 2019, podpora činila 40 % nepokrytých nákladů. Oba programy není možné kombinovat a není možný jejich souběh (Vláda České republiky, 2021).

Program COVID Gastro – všechny ostatní programy jsou zaměřené na všechny podnikatele a OSVČ. Tento program byl určen jen pro odvětví pohostinství, stravování a hotelnictví. Výše podpory činí 400 Kč za každého zaměstnance na den, po který bylo mezi 9. říjnem 2020 a 10. lednem 2021 podnikání na základě vládních opatření přímo omezeno či zakázáno. Program počítá s tím, že podpoří provozovny po ten počet dnů, kdy měly zavřeno (Ministerstvo průmyslu a obchod, 2021).

Izolačka – jde o mimořádný příspěvek ve výši až 370 Kč za den k náhradě příjmů zaměstnanců v karanténě či izolaci. Hlavním účelem je co nejvíce zamezit šíření virového onemocnění COVID 19. Zaměstnanci se už v případě karantény nebo onemocnění

COVID-19 nemusí obávat podstatného poklesu svých příjmů (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2021a).

Daňová milost na ochranné pomůcky, v období od 12. března 2020 do skončení nouzového stavu vyhlášeného vládou České republiky v souvislosti se šířením viru COVID-19 promíjí ministryně financí daň z přidané hodnoty za bezúplatné dodání vybraného zboží nebo bezúplatné dodání zboží, které bylo použito pro jeho výrobu (Finanční správa, 2020).

3.3.3. Kompenzační bonus

Další podporou byl kompenzační bonus, ten byl určen pro osoby samostatně výdělečně činné a pro společníky. Byl poskytován ke kompenzaci dopadů na činnost subjektů (Finanční správa České republiky, 2022).

V roce 2020 byl kompenzační bonus vyplácen ve dvou obdobích a dohromady za roky 2020 a 2021 se mezi žadatele rozdělilo téměř 44 miliard korun. Kompenzační bonus se tak stal jednou z největších pomoci pro podnikatele a živnostníky, jejichž podnikání bylo ovlivněno pandemií a souvisejícími opatřeními (Baráková, 2022).

Obrázek 8.: Podpora podnikatelů ve státech EU

Země	Snížení výstavování pracovníků onemocnění COVID-19 na pracovišti	Podpora příjmu nemocných pracovníků a jejich rodin	Podpora příjmu pracovníků v karanténě, kteří nemohou pracovat z domova	Pomoc při řešení nepředvídaných potřeb péče	Podpora příjmu osob, které ztratily zaměstnání nebo příjem ze samostatné výdělečné činnosti	Pomoc firmám s úpravou pracovní doby a zachováním pracovních míst	Finanční podpora podnikům postiženým poklesem poptávky	Změny v nařízení o propouštění	Pomoc ekonomicky nejistým pracovníkům zůstat ve svých domovech
Austria	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Belgium	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Czech Republic	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Denmark	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
Estonia	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
Finland	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
France	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Germany	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Greece	✓			✓	✓	✓	✓	✓	✓
Hungary	✓		✓	✓	✓	✓	✓		✓
Ireland	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Italy	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Latvia	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
Lithuania	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Luxembourg	✓		✓	✓	✓	✓	✓		✓
Netherlands	✓		✓	✓	✓	✓	✓		✓
Poland	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Portugal		✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Slovak Republic	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Slovenia		✓	✓	✓	✓	✓	✓		
Spain	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Sweden	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		

Zdroj: Vlastní zpracování (2023)

3.3.4. Next Generation EU

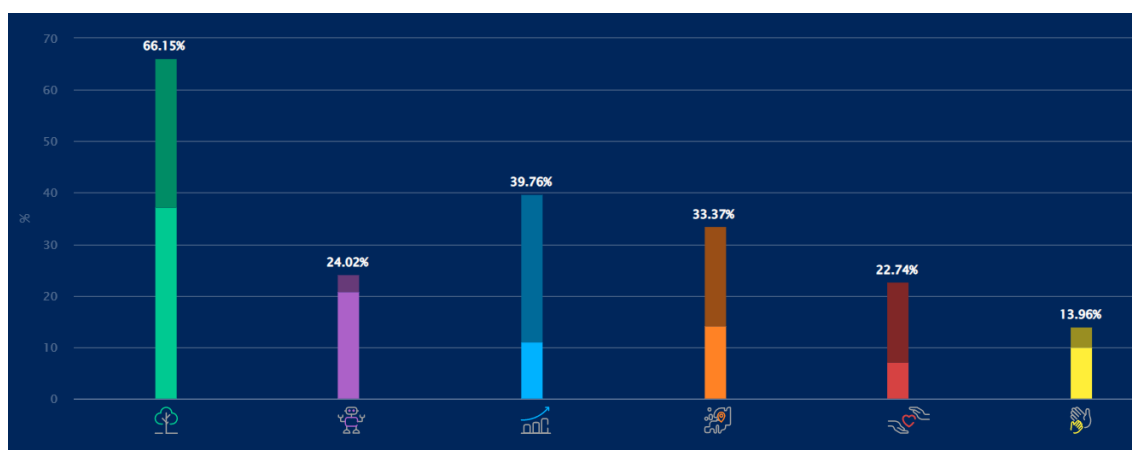
Next Generation EU je dočasný nástroj EU pro obnovu, jehož jedním z cílů je obnova po covidu. Tento program byl odsouhlasen v červnu 2021 a má trvat do roku 2027. Je to nástroj, který umožňuje granty a půjčky v celkové výši 723,8 miliard EUR v běžných cenách. Část těchto prostředků je poskytována ve formě grantů (Publications Office of the EU, 2021).

Druhá část je ve formě půjčky jednotlivých členských států. Finanční prostředky jsou v rámci fondů poskytovány v souladu s vnitrostátními plány. Jedním z cílů těchto grantů je udělat z Evropy první klimaticky neutrální kontinent do roku 2050. Další částí je digitalizace. Nás v této práci nejvíce zajímá regionální rozvoj. Výdaje v rámci tohoto okruhu jsou zaměřeny na posílení odolnosti a soudržnosti mezi členskými státy EU. Za tímto účelem pomáhá snižovat rozdíly v regionech EU a mezi nimi, v rámci členských států i mezi nimi a podporovat udržitelný rozvoj (Publications Office of the EU, 2021).

Program také myslí na mladé lidi, zdraví a opatření na ochranu hodnot EU. Programy se snaží zvýšit odolnost EU vůči nepříznivým vlivům, které mohou nastat v důsledku současných i budoucích výzev (Publications Office of the EU, 2021).

Například ČR dle údajů EU získala grant v hodnotě 7,04 bilionu EUR. Toto velké množství peněz má zajistit dosažení více cílů (Publications Office of the EU, 2021).

Obrázek 9.: Podíl prostředků RRF⁴ přispívajících na jednotlivé pilíře politiky pro ČR

Zdroj: European Commission (2023)

⁴ RRF (Recovery and Resilience Facility) - Nástroj pro obnovu a odolnost

4. Shluková analýza

4.1. Metodika

Kapitola metodiky blíže charakterizuje postup pro vyhodnocení shlukové analýzy dopadů pandemie COVID-19 na pohostinství, stravovací a ubytovací služby v evropských zemích. Pro analýzu bylo na sběr sekundárních dat využito Our World in Data, EUROSTAT a ČSÚ.

Práce porovnává údaje za období 2018 a 2021. Pro analýzu byly zvoleny proměnné, které sledují výkonnost daného odvětví a zároveň jsou charakterizující pro pandemickou situaci v jednotlivých zemích. Zavedená omezení měla vliv na pohyb osob, a tím i na utváření situace ve vybraném odvětví. Soubor proměnných je následující:

X1: podíl podniků vybraného odvětví na počtu podniků ve službách [%];

X2: podíl obrátu vybraného odvětví na celkovém počtu obrátu ve službách [%];

X3: podíl zaměstnaných ve vybraném odvětví na počtu zaměstnaných ve službách [%];

X4: Počet turistů rezidentů [Počet obyvatel];

X5: Počet turistů nerezidentů [Počet obyvatel];

X6: Počet přenocování [Počet přenocování].

Nejprve je sestavena tabulka ukazatelů a hodnot na základě vyhledaných dat z dostupných a ověřených zdrojů. Diagnostické proměnné mohou mít různé titry, různé řády, hodnoty a různé směry vlivu na hodnocení komplexních jevů. Pro zajištění reprezentativnosti vzorku byla nutná standardizace. Pro analýzu bylo vybráno 27 evropských zemí: Belgie, Bulharsko, Česko, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Chorvatsko, Irsko, Itálie, Kypr, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Německo, Nizozemsko, Rakousko, Řecko, Polsko, Portugalsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko a Švédsko. Spojené království nebylo zařazeno z důvodu neúplných dat a také z důvodu vystoupení z EU v roce 2020.

Moje výzkumná otázka, na kterou se budu snažit odpovědět je: **Které evropské země byly nejvíce postiženy covid 19 v odvětví pohostinství, stravování a hotelnictví?**

K této otázce navazují předpoklady z výše dostupných zdrojů na základě studia dostupných studií.

- 1. U zemí s vyšší zadlužeností bylo odvětví více postihnuté pandemií Covid-19.**
- 2. Délka uzavření provozoven negativně ovlivnila podmínky v pohostinství, hotelnictví a stravování v jednotlivých zemích.**

3. Dopady Covidu-19 byly výrazně větší v zemích, jejichž ekonomika je významně závislá na cestovním ruchu.

První výzkumný předpoklad byl stanoven na základě studie od Sapira (2021), kterého zmiňuji výše. Studie tvrdí, že pokud stát byl zadlužen před pandemií, dopad na odvětví bude větší. Druhý předpoklad byl také postaven na studii od Sapira (2021), jeden z jeho faktorů je, že pokud byla doba uzavření větší, dopad na odvětví je větší. Třetí předpoklad vychází ze studie (Altomonte et al., 2021, s. 10–15), který tvrdí, že dopad odvětví pohostinství, stravování a ubytování u zemí které jsou více zaměřené na cestovní ruch, bude významnější.

Výpočty jsou prováděny v programu SW Statistica verze 14. V návaznosti na definovaný cíl práce byla pro analýzu získaných dat využita především metoda shlukové analýzy. Tato analýza roztrídí země dle sledovaných proměnných, identifikuje země, které jsou si nejvíce podobné z hlediska sledovaných ukazatelů. Pomůže identifikovat typické chování jednotlivých skupin zemí. Srovnání výsledků shlukové analýzy mezi roky 2018 a 2021 umožní definování změn ve vývoji dotčeného odvětví jednotlivých zemí a změn v postavení zemí v rámci daného odvětví.

K určení matice blízkostí v euklidovské vzdálenosti byla využita Wardova metoda, která je velmi účinná, jelikož minimalizuje nárůst vnitřního rozptylu.

Porovnání výsledků získaných v roce 2021 s výsledky z roku 2018 bylo provedeno především na úrovni shluků prostřednictvím změn v jejich složení, a to srovnávací analýzou dendrogramů. Současně byl rozdíl ve výsledcích zvýrazněn průměrnými hodnotami proměnných určených podle zemí. Průměrná hodnota každé proměnné byla základním popisným ukazatelem při interpretaci pořadí a porovnání, které byly v analýze použity.

4.2. Porovnání faktorů s ostatními státy EU

Při shlukové analýze budeme pracovat s pěti faktory (viz. obrázek 11.), které ovlivňují toto odvětví. Prvním z nich je podíl podniků ve vybraném odvětví na celkovém množství podniků zaměřených na služby, druhý je podíl obratu vybraného odvětví na celkovém obratu u všech služeb v dané zemi, třetí podíl zaměstnanců ve vybraném odvětví na celkové zaměstnanosti ve službách, další je počet přenocování a počet rezidentů a nerezidentů. Počet přenocování vyjadřuje, kolik lidí přijelo a přespalo v zemi ze zahraničí/domácích. Zde je počítáno pouze s případy, kdy pobyt trval 1 a více dní, do těchto čísel se tedy nepočítají ti, kteří tuto zemi používají jen pro tranzit.

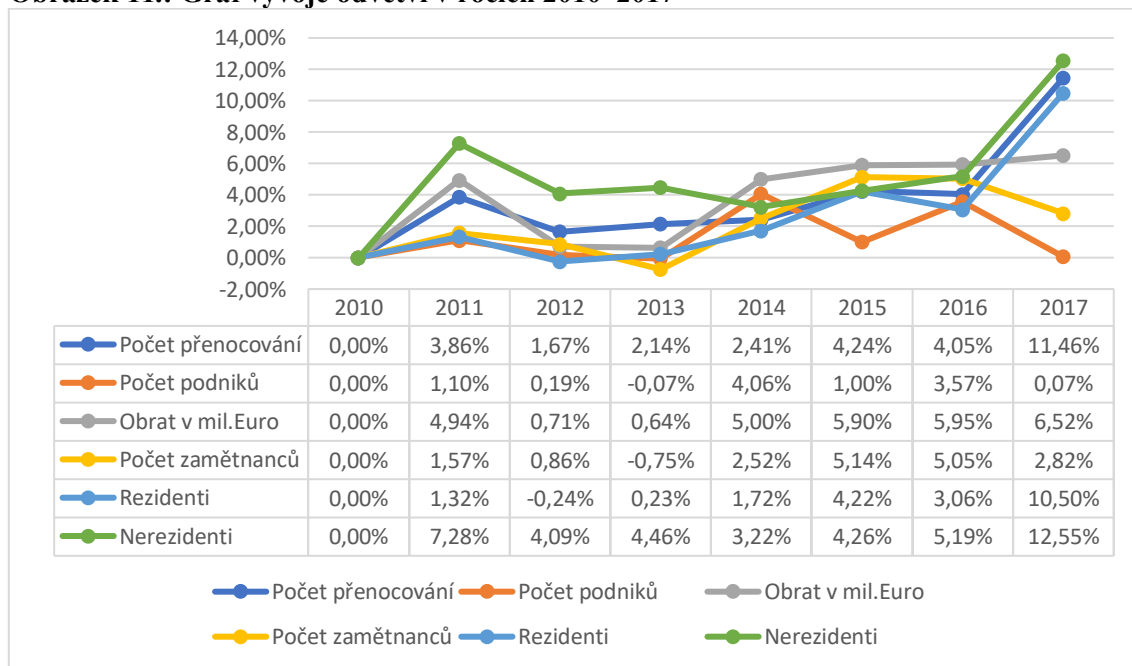
Obrázek 10. Tabulka s proměnnými 2018 a 2021

DATA	2018						2021					
	Podíl podniků	Podíl Obrát	Podíl zaměstnanců	T. Rezident	T. Nerezident	Počet přenocování	Podíl podniků	Podíl Obrát	Podíl zaměstnanců	T. Rezident	T. Nerezident	Počet přenocování
Belgium	8,08	1,57	4,47	20 756 601	20 564 683	94 116 847	6,15	1,11	4,37	21 369 885	7 350 962	80 048 702
Bulgaria	7,88	1,9	6,42	9 095 088	17 748 925	21 827 025	6,84	1,39	5,85	9 626 501	7 993 767	12 350 349
Czechia	5,64	1,39	4,29	28 753 901	26 760 021	129 126 013	4,86	0,85	4,15	25 376 027	9 547 315	109 704 441
Denmark	6,46	1,59	7,18	20 685 784	12 594 511	69 129 493	3,46	1,14	6,78	22 735 819	9 820 235	48 827 650
Germany (until 1990 former territory of the FRG)	9,02	1,51	7,23	332 594 428	89 961 856	1 163 152 540	6,83	0,79	5,17	235 911 154	30 731 500	806 756 480
Estonia	4,11	1,54	5,57	2 455 763	4 174 552	15 739 466	3,26	1,36	4,8	2 716 254	1 292 743	7 598 323
Ireland	7,28	1,64	12,19	18 257 838	16 813 507	55 914 555	5,77	0,8	8,08	9 696 000	5 234 451	25 136 209
Greece	15,19	5,13	19,25	24 064 088	118 876 323	65 422 277	11,92	3,59	16,58	14 963 208	58 923 605	58 764 390
Spain	10,84	3,78	10,19	165 918 083	301 022 634	559 167 736	8,55	2,46	9,62	145 188 204	114 391 555	482 117 481
France	9,03	2,74	6,3	362 038 667	140 721 383	991 073 755	6,17	1,67	6,07	267 865 936	56 523 110	896 049 333
Croatia	13,43	4,7	8,97	6 427 780	83 139 873	23 838 650	9,72	3,42	8,71	7 327 520	62 844 164	20 350 893
Italy	9,12	2,89	7,34	212 334 391	216 510 546	304 833 146	7,23	2,09	7,81	183 054 967	106 123 175	220 946 887
Cyprus	10,54	7,46	17,77	916 840	16 247 342	13 219 247	7,64	3,93	13,27	1 547 845	8 193 773	9 312 248
Latvia	3,66	1,53	5,42	1 625 773	3 742 966	10 928 858	3,01	0,86	4,37	1 516 390	863 387	9 952 114
Lithuania	3,37	1,22	4,47	4 354 797	3 736 850	16 875 635	2,86	0,94	4,01	4 359 753	1 182 795	10 545 513
Luxembourg	7,99	0,92	7,32	345 689	2 574 556	12 355 131	6,4	0,53	5,62	302 789	1 828 570	12 948 518
Hungary	5,11	1,52	4,44	17 489 671	15 340 449	65 448 198	3,57	1,19	4,35	12 299 937	5 070 834	38 683 770
Malta	8,43	5,29	11,61	429 040	9 685 156	3 418 513	6,53	2,08	9,23	672 357	3 940 602	2 551 197
Netherlands	5,13	1,71	7,08	69 080 031	47 001 546	243 723 483	3,52	1,05	5,47	82 479 471	18 614 806	218 083 077
Austria	14,76	2,98	9,09	35 936 386	89 293 784	87 218 587	8,08	1,76	7,72	26 674 565	40 034 274	74 815 998
Poland	3,45	1,17	2,38	71 117 812	17 742 651	315 090 822	2,94	0,98	2,8	55 672 507	7 165 913	273 852 907
Portugal	12,64	3,96	8,65	24 555 272	49 852 324	61 842 660	9,02	2,69	8,75	22 369 511	20 074 908	63 266 286
Romania	5,41	1,6	4,56	23 154 660	5 306 493	65 312 545	4,76	1,29	3,98	18 829 522	1 828 443	61 847 281
Slovenia	8,39	2,05	4,83	11 672 937	8 614 110	19 481 607	7,31	1,47	5,29	6 451 205	4 780 575	15 448 198
Slovakia	3,81	1,02	3,3	9 829 258	5 558 882	46 075 725	3,35	0,75	3,2	6 491 559	1 424 388	23 889 023
Finland	5,23	1,75	4,74	15 392 495	6 842 589	107 671 478	3,67	1,18	3,88	15 403 349	2 085 368	110 532 830
Sweden	4,7	2,02	5,04	45 171 193	15 685 681	193 210 655	3,6	1,36	5,05	43 632 176	6 512 444	191 673 839

Zdroj: Vlastní zpracování, dle dat eurostat (2023)

První tři faktory (tj. podíl podniků, podíl obrátu a podíl zaměstnanců) jsou zde zejména proto, abychom eliminovali nepřesnost v této analýze, která může vzniknout rozvinutější ekonomikou. Příkladem může být Německo, které je ve všech ohledech oproti nám silnější ve službách. Barevné schéma je vytvořeno tak, že pokud je pole zabarvené červeně, znamená to, že rozdíl tvoří více jak jedno procento. Pokud oranžově, rozdíl mezi roky 2018 a 2021 je méně než jedno procento. V druhé části (tj. Rezidenti/nerezidenti a počet přenocování) jsou pouze porovnávány rozdíly mezi roky 2018-2021.

Obrázek 11.: Graf vývoje odvětví v rocích 2010–2017

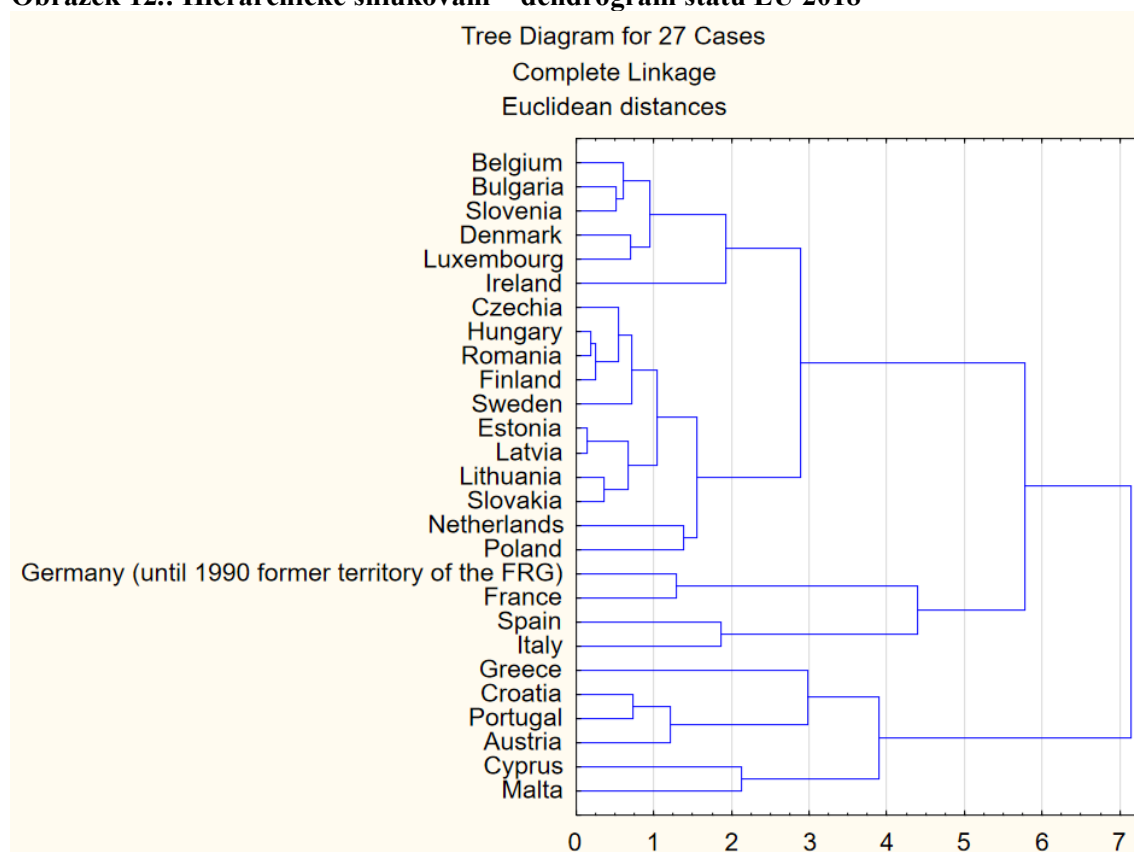
Zdroj: Vlastní zpracování, dle dat eurostat (2023)

Tento graf sleduje meziroční procentuální přírůstky nebo poklesy průměrných hodnot faktorů ve všech zemích EU. Zde na grafu můžeme dokázat, že v roce 2012 a 2013 došlo

k mírnému propadu, to se ovšem změnilo v roce 2014, kde pozorujeme velký nárůst podniků, a to díky evropským dotačním programům. Ty podle plánu měly být dostupné až do roku 2020, pandemie Covidu však bohužel tento plán narušila. Tato podpora trvala do začátku roku 2019, kdy se covid objevil v EU. Jak můžeme vidět, za 7 let se průměrný počet zaměstnanců a průměrný počet podniku zvýšil o 10 %. Růst turistů byl stabilní až do roku 2016, v roce 2017 pak počet turistů drasticky narostl. Tento jev bylo lze očekávat i následující rok, pokud by pandemie nenastala. S růstem turistů rostl i obrat v pohostinství a ubytovacích službách (Vláda České republiky, 2023).

4.3. Shluková analýza před pandemií 2018

Obrázek 12.: Hierarchické shlukování – dendrogram států EU 2018

Zdroj: Vlastní zpracování, dle dat eurostat (2023)

Jako první jsem použil hierarchické shlukování. Tato analýza ukázala, které státy se shlukují jako první, čímž jsem určil počet shluků pro další analýzu. K určení počtu shluků jsem použil sutinový graf. Pro lepší přehlednost jsem se rozhodl rozdělit státy do 5 menších shluků. V prvním shluku se spojují státy centrální a severní Evropy. Na obrázku můžeme vidět, že Litva a Estonsko jsou si v daných faktorech navzájem velmi podobné

a mají nejmenší odlišnosti. Česká republika se rychle spojila s Maďarskem, Rumunskem a Finskem. Stejně tak Slovensko se spojilo s Bulharskem a Belgií.

Poté se začínají projevovat odlišnosti států a rozdíly se začínají prohlubovat (kvůli rozdílné ekonomice). Ve druhém shluku se spojují Německo a Francie, později se připojuje i Itálie a Španělsko. Domnívám se, že v případě Německa a Francie je důležitým faktorem podobně silná ekonomika. U Itálie a Španělska, bych řekl, že se připojují později díky svým silným ekonomikám a zároveň silné závislosti své ekonomiky na cestovním ruchu.

Poslední dva shluky jsou tvořeny státy většinou závislými na cestovním ruchu – například Chorvatsko, Řecko a Malta. V těchto případech není ekonomika tak silná jako ekonomika v centrální Evropě. U těchto států předpokládám v období pandemie velký propad v tomto odvětví.

Obrázek 13.: Metoda k-průměrů – členové shluků a vzdálenosti 2018

		Members of Cluster Number 1 (Shlukovka 2) and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 4 cases	
		Distance	
Germany (until 1990 former territory of the FRG)		0,925161	
Spain		0,904013	
France		0,501848	
Italy		0,687246	

		Members of Cluster Number 2 (Shlukovka 2018 (1)) and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 6 cases	
		Distance	
Belgium		0,305392	
Bulgaria		0,121183	
Denmark		0,189313	
Ireland		0,519256	
Luxembourg		0,249999	
Slovenia		0,216577	

		Members of Cluster Number 3 (Shlukovka 2018 (1)) and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 2 cases	
		Distance	
Greece		0,46809	
Cyprus		0,46809	

		Members of Cluster Number 4 (Shlukovka 2018 (1)) and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 11 cases	
		Distance	
Czechia		0,29922	
Estonia		0,26115	
Latvia		0,22495	
Lithuania		0,30177	
Hungary		0,14643	
Netherlands		0,43098	
Poland		0,49342	
Romania		0,15243	
Slovakia		0,26359	
Finland		0,14388	
Sweden		0,19501	

		Members of Cluster Number 5 (Shlukovka 2018 (1)) and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 4 cases	
		Distance	
Croatia		0,27936	
Malta		0,64884	
Austria		0,51640	
Portugal		0,14756	

Zdroj: Vlastní zpracování, dle dat eurostat (2023)

Obrázek 14.: Metoda k-průměrů – analýza rozptylu 2018

Variable	Analysis of Variance (Spreadsheet11)					
	Between SS	df	Within SS	df	F	signif. p
Podíl podniků	22,15401	3	3,84599	23	44,16222	0,000000
Podíl Obrat	19,93250	3	6,06751	23	25,18594	0,000000
Podíl zaměstnaných	15,21300	3	10,78700	23	10,81236	0,000125
T. Rezidenti	22,83804	3	3,16196	23	55,37435	0,000000
T. Nerezidenti	18,81018	3	7,18982	23	20,05771	0,000001
Počet přenocování	19,09646	3	6,90354	23	21,20740	0,000001

Zdroj: Vlastní zpracování, dle dat eurostat (2023)

Obrázek 15.: Matice vzdáleností 2018

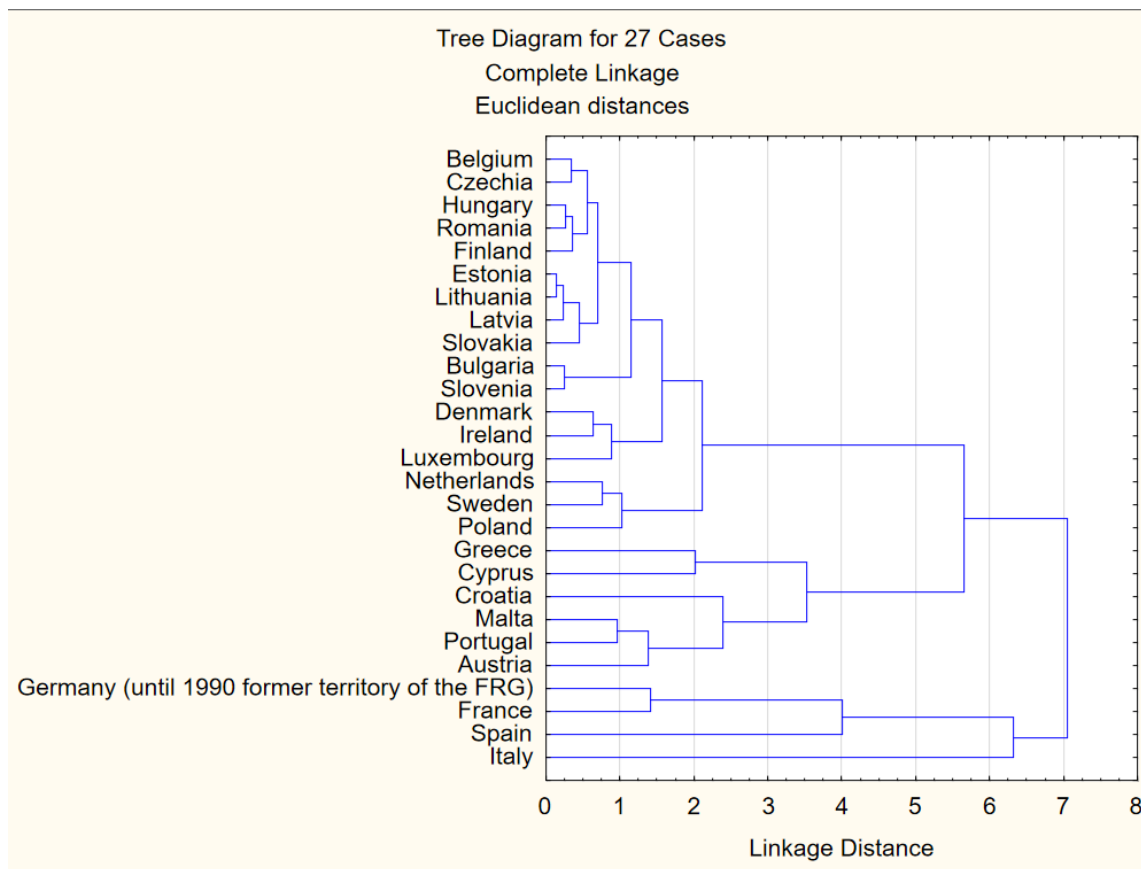
Cluster Number	Euclidean Distances between Clusters (Shlukovka 2018 (1))				
	Distances below diagonal				
	Squared distances above diagonal				
	No. 1	No. 2	No. 3	No. 4	No. 5
No. 1	0,000000	3,323740	4,671241	3,402523	2,937566
No. 2	1,823113	0,000000	3,134301	0,197653	0,892393
No. 3	2,161305	1,770396	0,000000	4,448720	0,989795
No. 4	1,844593	0,444581	2,109199	0,000000	1,682090
No. 5	1,713933	0,944666	0,994885	1,296954	0,000000

Zdroj: Vlastní zpracování, dle dat eurostat (2023)

Na obrázku č. 14 vidíme, že statistika rozdělila státy do shluků jinak, než jsem je rozdělil já. Dále nám tento obrázek říká, který stát byl nejbližší k jádru shluků neboli ukazuje nejtypičtější stát pro daný shluk. Podle tohoto státu můžeme definovat ostatní státy, které se s ním propojují.

Na obrázku č. 15 můžeme vidět, že největší vliv měl počet rezidentů a podíl podniků, zato podíl zaměstnanců měl na shlukování nejmenší vliv. Na základě těchto údajů vidíme, proč se centrální Evropa spojuje jako první. Je zde větší počet turistů rezidentů než ve státech na jihu. Toto vidíme i na obrázku č. 15. Nejbližší jsou si shluky 4 a 2, což můžeme specifikovat jako sever a střed Evropy. Nejdále od sebe jsou shluky 3 a 1, což je způsobeno zaměřením jejich ekonomik. Shluk č. 1 v sobě zahrnuje jedny z největších ekonomik Evropy, jsou zde 3 státy ze 4, které náleží do skupiny G7 (Francie, Itálie, Německo). Ve shluku 3 se nacházejí ekonomiky zaměřující se převážně na cestovním ruch. Toto tvrzení potvrzují i data o rezidentech a nerezidentech.

4.4. Shluková analýza po covidu 2021

Zdroj: Vlastní zpracování, dle dat eurostat (2023)

Obrázek 16.: Metoda k-průměrů – členové shluků a vzdálenosti 2021

Members of Cluster Number 1 (Shlukovka 2021(1)) and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 1 cases		Members of Cluster Number 2 (Shlukovka 2021(1)) and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 19 cases	
	Distance	linkage	Distance
Italy	0,00	Belgium	0,123119
		Bulgaria	0,190824
		Czechia	0,203488
		Denmark	0,217820
		Estonia	0,224230
		Ireland	0,421271
		Latvia	0,241250
		Lithuania	0,243690
		Luxembourg	0,329390
		Hungary	0,136590
		Malta	0,893180
		Netherlands	0,470860
		Austria	0,822490
		Poland	0,525590
		Romania	0,180110
		Slovenia	0,226910
		Slovakia	0,340460
		Finland	0,198960
		Sweden	0,276790
Members of Cluster Number 3 (Shlukovka 2021(1)) and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 4 cases		Members of Cluster Number 4 (Shlukovka 2021(1)) and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 3 cases	
linkage	Distance	linkage	Distance
Greece	0,68850	Germany (until 1990 former territory of the FRG)	0,673724
Croatia	0,52216	Spain	0,997562
Cyprus	0,49423	France	0,460596
Portugal	0,56460		

Zdroj: Vlastní zpracování, dle dat eurostat (2023)

Obrázek 17.: Metoda k-průměrů – analýza rozptylu 2021

Cluster Number	Euclidean Distances between Clusters (Shlukovka 2021)			
	Distances below diagonal		Squared distances above diagonal	
	No. 1	No. 2	No. 3	No. 4
No. 1	0,000000	7,276917	6,086733	5,163222
No. 2	2,697576	0,000000	1,960440	3,254029
No. 3	2,467130	1,400157	0,000000	3,937869
No. 4	2,272273	1,803893	1,984406	0,000000

Zdroj: Vlastní zpracování, dle dat eurostat (2023)

Obrázek 18.: Matice vzdáleností 2021

Variable	Analysis of Variance (Shlukovka 2021(1))					
	Between SS	df	Within SS	df	F	signif. p
Podíl podniků v %	25,43457	3	0,56543	23	344,8688	0,000000
Podíl Obrát v %	20,50026	3	5,49974	23	28,5775	0,000000
Podíl zaměstnaných v %	15,09975	3	10,90025	23	10,6204	0,000141
T. Rezidenti	22,95574	3	3,04426	23	57,8118	0,000000
T. Nerezidenti	18,58263	3	7,41737	23	19,2072	0,000002
Počet přenocování	21,83271	3	4,16729	23	40,1661	0,000000

Zdroj: Vlastní zpracování, dle dat eurostat (2023)

Z obrázku č.18 lze vyčíst, že nejbližší jsou si shluky 3 a 2, o něco dále je 4. shluk a shluk č.1 je nejvzdálenější. V matici vzdáleností vidíme, že největší vliv měl podíl podniků a nejmenší měl vliv zaměstnaných.

4.5. Výsledky a vysvětlení rozdílu mezi zeměmi

Vidíme, že Česká republika se jako první spojila s Belgií. Mohou za to zřejmě velmi podobná opatření a podpora ze strany státu, avšak když porovnáme vzdálenost spojení, je mnohem větší než u Estonska a Litvy i Lotyšska. Očekával bych, že se Česká republika propojí se státem se stejně dlouho uzavřenými podniky. Toto očekávání ale moje analýza nepotvrzuje, jelikož Česko mělo uzavřené podniky po dobu 201 dní, zatímco u Belgie to bylo pouze 119 dní.

Dále můžeme vidět, že nejkratší spojení mají státy Estonsko a Litva a poté Lotyšsko, což je velmi zajímavé. Všechny 3 země měly politiku minimálního lockdownu, ale zároveň všechny patřily v listopadu (dle webu Our World in Data) v přepočtu nových infekcí na milion obyvatel v sedmidenním srovnání vůbec k nejhorším na světě. Podle jeho dat je v tomto ohledu Estonsko první, Lotyšsko druhé a Litva pátá nejhorší. Děje se to z toho důvodu, že všechny tři země jsou za průměrem v očkování všech zemí v EU. (Hosenseidlová, 2021).

Slovenská republika se jako první spojuje s baltskými zeměmi. Důvod tohoto spojení je velmi jednoduchý a velmi podobný jako u již zmíněných států – vliv na tento problém má očkování. I když Slovensko mělo vakcíny dříve než Česká republika, jednalo se o vakcíny Sputnik – tato vakcína nebyla schválena Evropskou unií. Velkou část problémů způsobila také dezinformace, na kterou vláda nedokázala dostatečně rychle reagovat (Sobola, 2021).

Tak jako v roce 2018 se i v roce 2021 spojily státy, jako Řecko, Chorvatsko, Portugalsko, Malta, Kypr a Rakousko. Většina těchto států je závislá na cestovním ruchu, proto se spojují do jednoho shluku. Můžeme si všimnout, že státy, kterým trvá déle se připojit (například Rakousko a Chorvatsko, ale i ostatní z jiných shluků) mají stejný problém, a to podcenění pandemie či spíše pozdní přijetí opatření.

Státy, které se spojily jako poslední, jsou Německo, Itálie, Španělsko a Francie. Francie a Německo se spojili hned, a to díky podobným nařízením a stejně silným ekonomikám.

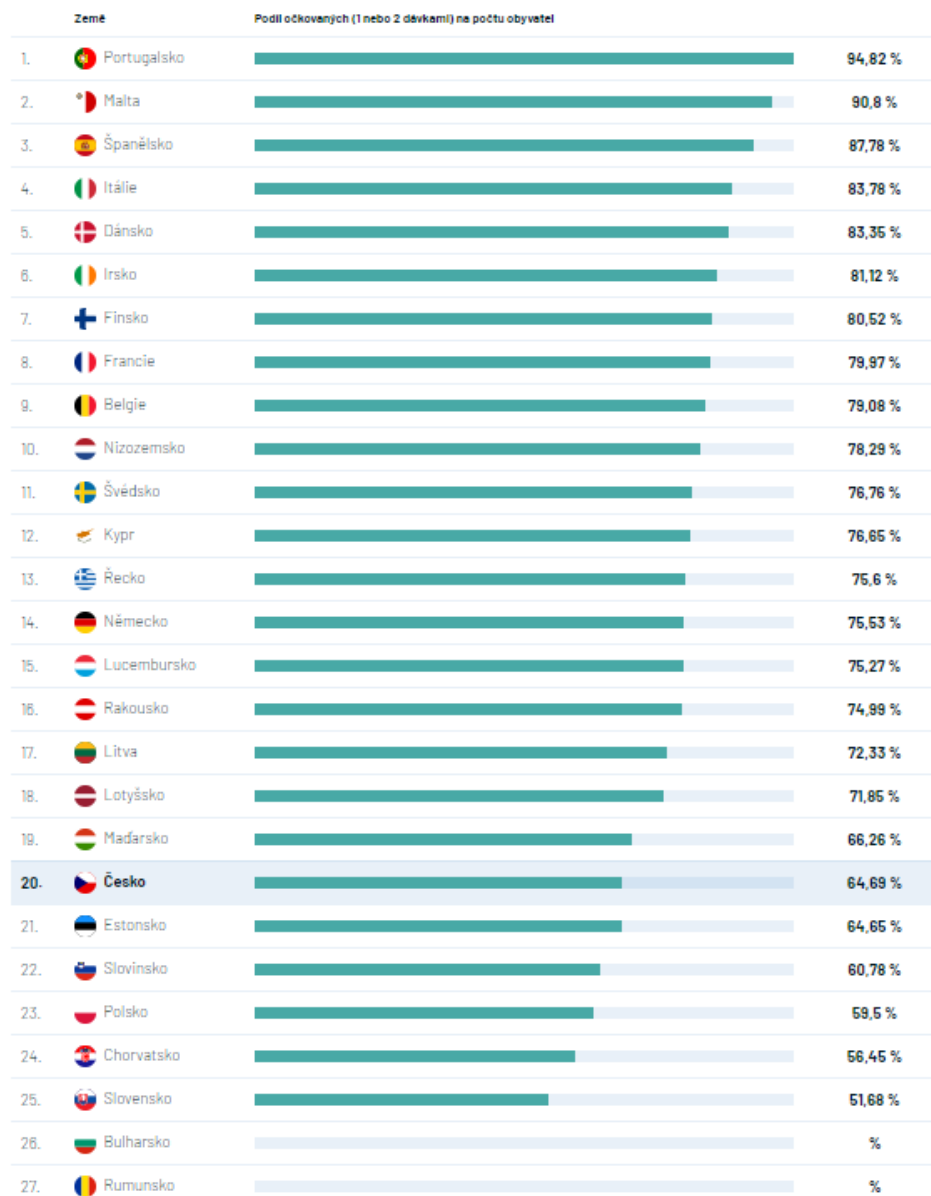
Španělsko se připojuje později, přičemž důvodem může být příliš pozdní přijímání opatření ve snaze o zachování cestovního ruchu. Dle rozhovoru provedeného s lékařem v roce 2020, který přes covid pracoval v nemocnici. Trvalo to hrozně dlouho, než se politici rozhodli konat, neustále řešili ekonomické dopady a vláda a opozice šly různými cestami, což ještě víc zpomalilo zavedení potřebných opatření. Přitom zdraví musí být vždycky na prvním místě. Takže nouzový stav se ve Španělsku vyhlásil až ve chvíli, kdy bylo přes 100 mrtvých. Přitom například Česko nebo Portugalsko vyhlásily nouzový stav ještě před prvním úmrtím (Diatelová, 2020).

Itálie se připojuje jako poslední, důvod nám může objasnit jiný výzkum z roku 2020, který provedl (Sapir, 2021). Ten tvrdí, že potenciálním faktorem je úroveň veřejného zadlužení. Uvádí se, že některé země s vysokou úmrtností v důsledku Covid-19 (například Itálie, kde k 18.09.2020 připadalo na milion obyvatel 590 úmrtí) by si kvůli vysoké úrovni dluhu nebyly schopny půjčit peníze na pokrytí nákladů krize. K měření úrovně veřejného zadlužení použil poměr dluhu k HDP v roce 2019 (Sapir, 2021).

K této teorii bych chtěl přidat ještě jeden faktor, a tím je prevence. Mluvím o očkování – v naší analýze jsem dokázal, že pokud měl nějaký stát problémy s očkováním obyvatelstva, ať už z důvodu dezinformací či nedostatečných kapacit, odráží se to ve výsledcích šetření. V naší analýze je vidět výrazný rozdíl ve vzdálenosti spojení s ostatními státy, které podcenily očkování (např. Slovensko, Litva). Na dalším obrázku

je vidět, že země s vyšším podílem očkovaných měly tendenci se k sobě připojit, nicméně jsou zde i výjimky. Státy s vysokou proočkovaností mohly dříve otevřít vybraná odvětví a tím pomoci podnikatelům ekonomicky se zotavit.

Obrázek 19.: Podíl očkovaných na počtu obyvatel

Zdroj: Our World in Data (2023)

Závěr

Hlavním cílem této práce je určit sílu dopadů v ubytovacích, stravovacích a pohostinských službách v době koronavirové krize a porovnat je s ostatními státy EU. To zahrnuje komparaci vládních opatření a následné zhodnocení. Pomocí shlukové analýzy a tabulky s daty jsem mohl posoudit, v kterých zemích EU došlo u vybraného odvětví k největším dopadům. Všechny výroky vypsané výše byly konfrontovány s již publikovanými studiemi.

První část se věnuje literární rešerši, ve které popisují základní termíny a pojmy potřebné k vypracování práce, dále strukturu České ekonomiky. V další části popisují vývoj pohostinských a ubytovacích služeb a dopady na ně. Kde vlivem pandemie došlo k úbytku tržeb u podnikatelů a k poklesu míry zaměstnanosti v tomto odvětví. Tento jev byl vyzorován i u ostatních států EU.

Prvním předpokladem je, že země, u který je ekonomika více zaměřená na cestovní ruch, dopad na odvětví bude větší. To dále potvrzuje i shluková analýza, která ukazuje, že tyto země se shlukují k sobě a trvá jím dlouho, než se spojí s ostatními shluky. Tento jev můžeme pozorovat i v shlukové analýze s daty před covidem, kde se sloučily například Řecko, Kypr a Portugalsko a další státy pro které je cestovní ruch rozhodující zdroj příjmů. Při silných opatřeních, odvětví pomalu vyhlašovalo bankrot, na druhou stranu však podniky vytvářely nové metody, jak oslovit své zákazníky (dodávková služba, prodejní okno aj.). Nové technologie pomohly tomuto odvětví přežít a zároveň vylepšit jejich služby. Ovšem investice do technologie byla velmi značná a mnozí podnikatelé si tuto možnost nemohli dovolit.

Dalším předpokladem bylo, že země s delším dobou uzavření podniků, bude zaznamenávat větší dopad na odvětví. Z provedené analýzy nevyplývá vztah mezi dobou uzavření podniků a propadem ve vybraném odvětví. Ostatní země, například Švédsko, kde k uzavření podniků nedošlo, i tak ale na tom nebylo lépe než centrální část Evropy. Doba uzavření podniků neměla zásadní vliv na dopad na odvětví pohostinství a ubytování. Velký vliv na toto odvětví měla kupní síla (rezidenti a nerezidenti). Díky přísným opatřením (zamezení cestování atd.), nemohlo plně fungovat.

Posledním předpokladem bylo veřejné zadlužení země. Pokud země byla zadlužena již před pandemií, nebyla schopna si půjčit peníze na pokrytí nákladů krize. Příkladem bylo

Řecko a Itálie. Kde na shlukové analýze v roce 2021 hlavně v případě Itálie, je vidět odloučení od shluku, který byl v roce 2018.

Bylo zjištěno, že pokud byla opatření přijímána včas, znatelně to pomohlo vybranému odvětví, a to z důvodu dřívějšího znovuootevření. Dále z mojí analýzy vyvstává fakt, že pokud stát měl větší proočkovanost, měl tendenci se spojit se státem také vysoce proočkovaným.

Dopady COVID-19 v pohostinství nejsou jen negativní. Toto nám potvrzuje i studie (Brannen et al., 2020), která byla zmíněná již výše. Ta velmi detailně popisuje nejen to, jak pozitivní byl dopad na pohostinství či ubytování, ale i na ostatní odvětví. Jednou z částí výzkumu je změna člověka a jeho chování, jako například větší využití technologií k ochraně staršího obyvatelstva, dále využívání tzv. „*home office*“. Toho bylo využito hlavně ve státní zprávě (finanční úřady, státní zpráva atd.). To pomohlo urychlit komunikaci s úřady. Dále využití nových technologií k dovážce jídla a požitku z něj. Dle studie (Brannen et al., 2020) se nákupy online zvýšily až o 70 %. Tento růst je pozorován i u zvýšeného vzrůstu rozvozních služeb (Wolt, Bolt, Košík atd.). Navzdory tomu, co covidová situace ukazuje, musím konstatovat, že Česká republika patřila z hlediska vybraného odvětví ke skupině zemí, které přežily covid, jak nejlépe mohly.

Na závěr bych chtěl odcitovat jednu studii:

(Rajan et al., 2022)

Snad nejdůležitější lekcí, kterou si lze z evropské zkušenosti vzít, je potřeba jasné strategie s jasnými cíli a celého systémového přístupu k její implementaci. Neexistuje jediné opatření, které by tuto pandemii dostalo pod kontrolu. Namísto toho jsou potřeba systémy, které mohou snížit rizika přenosu, snížit intenzitu interakcí mezi lidmi a tam, kde to není možné, zajistit, aby se lidé scházeli v bezpečném prostředí, a zároveň poskytovat podporu těm, pro které jsou taková opatření obtížná.

Limitace práce

Hlavní limitací práce je nedostupnost nových dat. Data použitá v této analýze jsou z roku 2021, to znamená, že jsou stále zkreslena pandemií koronaviru. S využitím nových dat by tedy mohlo dojít k jiným závěrům, než kterých bylo dosaženo v této práci

Seznam literatury

- AHR ČR. (2022). *Asociace hotelů a restaurací České republiky*. Získáno 2023, z <https://www.ahr-cr.cz/novinky/covid-19/>.
- Adam, T., & Michl, A. (2021). *První odhad dopadů pandemie COVID-19 na ekonomiku ČR – Česká národní banka*. Česká národní banka. https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/cnblog/Prvni-odhad-dopadu-pandemie-COVID-19-na-ekonomiku-CR/
- Altomonte, C., Demertzis, M., Fontagné, L., & Muller, S. (2021). *COVID-19 financial aid and productivity: Has support been well spent?* Bruegel. <https://www.jstor.org/stable/resrep38514>
- Cieslar, J. (2020, 07. 17). *Dopady krize pocitilo 45 % zaměstnanců | ČSÚ*. Český statistický úřad ČSÚ. <https://www.czso.cz/csu/czso/dopady-krize-pocitilo-45-zamestnancu>
- Brannen, S., Ahmed, H., & Newton, H. (2020, 07. 28). *Covid-19 reshapes the future*. JSTOR. <https://www.jstor.org/stable/resrep25198>
- Baráková, H. (2022). *Finanční správa v letošním roce vyplatila kompenzační bonusy za více než 4 miliardy korun*. Finanční správa České republiky. <https://www.financnisprava.cz/cs/financni-sprava/media-a-verejnost/tiskove-zpravy-gfr/tiskove-zpravy-2022/financni-sprava-v-letosnim-roce-kb>
- Covid portál. (2021). *Nouzový stav*. <https://covid.gov.cz/situace/onemocneni-obecne-opatrenich/nouzovy-stav>
- Český statistický úřad. (2011). *Vývoj ekonomiky ČR v roce 2010*. <https://www.czso.cz/documents/10180/20549901/110910q401.pdf/08123a6b-f1c7-4957-b1ad-145f22626374?version=1.0>
- Český statistický úřad. (2012). *Vývoj ekonomiky ČR v roce 2011*. <https://www.czso.cz/documents/10180/20549911/110911q4a01.pdf/4a5fa5bd-0ec7-4169-ba0c-b1b0e6494979?version=1.0>
- Český statistický úřad. (2013). *Vývoj ekonomiky ČR v roce 2012*. <https://www.czso.cz/documents/10180/20549911/110911q4a01.pdf/4a5fa5bd-0ec7-4169-ba0c-b1b0e6494979?version=1.0>
- Český statistický úřad. (2014). *Vývoj ekonomiky ČR v roce 2013*. <https://www.czso.cz/documents/10180/20549933/110913q4a01+po+uprave.pdf/0869d563-c729-40fe-9757-1045b1a55863?version=1.0>
- Český statistický úřad. (2015). *Vývoj ekonomiky ČR v roce 2014*. Český statistický úřad | ČSÚ. <https://www.czso.cz/documents/10180/27007219/320193-14q4a01.pdf/e472467d-8e74-408d-8fa5-f900f697fad0?version=1.1>
- Český statistický úřad. (2016). *Vývoj ekonomiky ČR v roce 2015*. Český statistický úřad | ČSÚ. <https://www.czso.cz/documents/10180/20549951/320193-15q4a01.pdf/b37edb95-9814-4d39-a004-40d103123199?version=1.1>

- Český statistický úřad. (2017). *Vývoj ekonomiky ČR v roce 2016*. <https://www.czso.cz/documents/10180/20549951/320193-15q4a01.pdf/b37edb95-9814-4d39-a004-40d103123199?version=1.1>
- Český statistický úřad. (2018). *Vývoj ekonomiky ČR v roce 2017*. Český statistický úřad | ČSÚ. <https://www.czso.cz/documents/10180/58775432/320193-17q4a01.pdf/3c99ab05-2d16-40c1-a085-fd4ef8310b94?version=1.0>
- Český statistický úřad. (2019). *Vývoj ekonomiky ČR v roce 2018*. Český statistický úřad | ČSÚ. <https://www.czso.cz/documents/10180/62225666/32019318q4a1.pdf/0494a83a-1c09-48b6-8aed-1837e2d830cb?version=1.0>
- Český statistický úřad. (2020a). *Vývoj ekonomiky ČR v roce 2019*. Český statistický úřad | ČSÚ. <https://www.czso.cz/documents/10180/91606725/32019319q4a.pdf/8a01e27e-a8dc-4890-8535-db7d443a4ac1?version=1.0>
- Český statistický úřad. (2020b). *Zaměstnanost, mzdy, produktivita*. Český statistický úřad | ČSÚ. <https://www.czso.cz/documents/10180/151683470/320329-20a03.pdf/3b883432-2c06-44b5-ac8a-704c4dc8c9b2?version=1.1>
- Český statistický úřad. (2021). *Tvorba a užití HDP - 4. čtvrtletí 2020* | ČSÚ. Český statistický úřad | ČSÚ. <https://www.czso.cz/csu/czso/cris/tvorba-a-uziti-hdp-4-ctvrtleti-2020>
- Český statistický úřad. (2022a). *Evropský srovnávací program*. Český statistický úřad | ČSÚ. https://www.czso.cz/csu/czso/evropsky_srovnavaci_program
- Český statistický úřad. (2022b). *Tvorba a užití HDP - 4. čtvrtletí 2021* | ČSÚ. <https://www.czso.cz/csu/czso/cris/tvorba-a-uziti-hdp-4-ctvrtleti-2021>
- Český statistický úřad. (2023). *Obchod, pohostinství, ubytování - časové řady - Základní finanční ukazatele - čtvrtletní - Klasifikace NACE Rev. 2 (CZ-NACE)* | ČSÚ. https://www.czso.cz/csu/czso/1-malzfu_b
- Česká spořitelna. (2021, 11. 18). *Cestovní ruch po covidu. Jaký dopad měla pandemie na turismus?* Oficiální web | Česká spořitelna. <https://www.csas.cz/cs/firmy/articles/21/cestovni-ruch-po-covidu-jaky-dopad-mela-pandemie-na-turismus>
- Diatelová, I. (2020, 06. 03). *Absolvent MUNI: Španělské nemocnice připomínaly válečnou zónu*. em.muni.cz. <https://www.em.muni.cz/absolventi/12982-absolvent-muni-spanelske-nemocnice-pripominaly-valecnou-zonu>
- Euroskop. (2022). *ČR je v EU na 15. místě v kvalitě trhu práce, má nízkou produktivitu - Euroskop*. <https://euroskop.cz/2022/08/18/cr-je-v-eu-na-15-miste-v-kvalite-trhu-prace-ma-nizkou-produktivitu/>
- Eurostat. (2020, 10. 26). *Archive: Vládní finanční statistika - statistics explained*. European Commission. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Vládní_finanční_statistika&oldid=503709

Eurostat. (2023). *Government debt down to 93.0% of GDP in euro area*. European Commission. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/15725185/2-23012023-AP-EN.pdf/02f734a3-f3fe-df4d-db84-f1671933a5c6>

Finanční správa České republiky. (2020). *Základní informace*. <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/dane/kompenzacni-bonus/kompenzace-pro-osvc-jaro-2020/zakladni-informace>

Finanční správa. (2020). *Informace k promíjení daně z přidané hodnoty za bezúplatné dodání vybraného zboží*. https://www.financnisprava.cz/assets/cs/prilohy/Informace_GFR_k_promijeni_DP.pdf

Finanční správa České republiky. (2022). *Informace ke kompenzačnímu bonusu pro rok 2022*. <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/dane/kompenzacni-bonus/kompenzacni-bonus-2022/zakladni-informace>

German Federal Statistical Office. (n.d.). *9.1 million people across the EU working in hotels and restaurants*. *Startseite* - Statistisches Bundesamt. <https://www.destatis.de/Europa/EN/Topic/Population-Labour-Social-Issues/Labour-market/employment-hospitalityindustry.html>

Hloch, D. (2020, 10. 05). *Stav ubytovacích a stravovacích služeb*. Asociace hotelu a restaurací České republiky. <https://www.ahrcr.cz/novinky/tz-ahr-cr-stav-ubytovacich-a-stravovacich-sluzeb/>

Hloch, D. (2021, 08. 09). *Situace v cestovním ruchu se proti loňskému roku opět zhoršila*. Asociace hotelu a restaurací České republiky. <https://www.ahrcr.cz/novinky/situace-v-cestovnim-ruchu-se-proti-lonskemu-roku-opet-zhorsila/>

Hale, T., Angrist, N., Goldszmidt, R., Kira, B., Petherick, A., Phillips, T., Webster, S., Cameron-Blake, E., Hallas, L., Majumdar, S., & Tatlow, H. (2021, March 8). *A global panel database of pandemic policies (Oxford COVID-19 Government Response Tracker) - Nature Human Behaviour*. *Nature human behaviour*. <https://doi.org/10.1038/s41562-021-01079-8>

Hosenseidlová, P. (2021, 11. 02). *Pobaltí má nejvyšší míru nákazy covidem na světě, Lotyšsko dostalo pomoc od zemí EU*. ČT 24. <https://ct24.ceskatelevize.cz/specy/koronavirus/3394786-pobalti-ma-nejvyssi-miru-nakazy-covidem-na-svete-lotyssko-dostalo-pomoc>

Harák, T. (2021, 08. 25). *Tržby ve službách během pandemie*. <https://www.statistikaamy.cz/2021/08/25/trzby-ve-sluzbach-behem-pandemie>

Hotrec hospitality Europe. (2021, 06. 02). *HOTREC annual report 2020-2021*. HOTREC. <https://www.hotrec.eu/wp-content/customer-area/storage/f365e34316edd2cbe372d1bbfb08a372/HOTREC-Annual-Report-20-21.pdf>

Hotrec hospitality Europe. (2023). *Facts & Figures - Hospitality industry contributions to EU economy society*. HOTREC. <https://www.hotrec.eu/facts-figures-2/>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. (2021a). *Analýza programu antivirus: A, A+, B*. <https://www.mpsv.cz/documents/20142/2061970/Analýza+Antiviru.pdf>

Ministerstvo průmyslu a obchodu. (2021, 01. 15). *Program COVID – Gastro – Uzavřené provozovny | MPO*. Ministerstvo průmyslu a obchodu. https://www.mpo.cz/cz/rozcestnik/informace-o-koronavirus/program-covid-_-gastro-_-uzavrene-provozovny--258742/

Ministerstvo práce a sociálních věcí. (2021b). *Archiv*. <https://www.mpsv.cz/web/cz/antivirus-archiv>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. (2022). *Antivirus – podpora zaměstnanosti*. <https://www.mpsv.cz/antivirus>

Niestadt, M. (2020). *COVID-19 and the tourism sector*. Evropský parlament. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2020/649368/EPRS_ATA\(2020\)649368_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2020/649368/EPRS_ATA(2020)649368_EN.pdf)

Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. (2021). *Podpora podnikatelů v souvislosti s pandemií covid-19*. <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=186409>

Publications Office of the EU. (2021). *The EU's 2021-2027 long-term budget and NextGenerationEU - Publications Office of the EU*. <https://data.europa.eu/doi/10.2761/808559>

Rajan, S., McKee, M., Quevedo, C. H., Karanikolos, M., Richardson, E., Webb, E., & Cylus, J. (2022). *What have European countries done to prevent the spread of COVID-19? Lessons from the COVID-19 Health system response monitor*. PubMed Central (PMC). <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8912990/>

Súkupová, K., & Kamenický, J. (2018). *Analýza ekonomického vývoje – v roce 2017 | ČSÚ*. Český statistický úřad. <https://www.czso.cz/csu/czso/analyza-ekonomickeho-vyvoje-v-roce-2017>

Sapir, A. (2021, 09. 01). *Why has COVID-19 hit different European Union economies so differently?* JSTOR. <https://www.jstor.org/stable/resrep28506>

Sobola, O. (2021, 07. 22). *Slovensko výrazně zaostává v očkování, může za to nedostupnost i dezinformace*. ČT 24. <https://ct24.ceskatelevize.cz/specialy/koronavirus/3344014-slovensko-vyrazne-zaostava-v-ockovani-muze-za-nedostupnost-i>

Vláda České republiky. (2021). *Aktuální opatření na podporu ekonomiky*. <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/podpora-a-ulevy-pro-podnikatele-a-zamestnance-180601/>

Vláda České republiky. (2023). *Fondy Evropské unie*. <https://www.vlada.cz/cz/urad-vlady/strukturalni-fondy/strukturalni-fondy-73340/>

Zábojníková, K., & Kamenický, J. (2019). *Česko 15 let v evropské unii*. Český statistický úřad. <https://www.czso.cz/documents/10180/110652111/32030819.pdf/961f579a-9cf9-43ef-b896-eba397fa259e?version=1.0>

Seznam obrázků

Obrázek 1: Meziroční tempo růstu HDP v % (2009-2019)	12
Obrázek 2: Meziroční tempo růstu HDP a HND v % (2009-2019)	13
Obrázek 3: Míra nezaměstnanosti a zaměstnanosti (2009–2019)	15
Obrázek 4: Indexy spotřebitelských cen podle klasifikace COICOP a ECOICOP (2009–2019)	18
Obrázek 5: HDP a jeho hlavní součásti (produkce, výdaje a příjmy, 2010-2021) ...	19
Obrázek 7.: Krizová opatření v zemích EU	29
Obrázek 8.: Index přísnosti od minulosti do současnosti	30
Obrázek 9.: Podpora podnikatelů ve státech EU	32
Obrázek 10.: Podíl prostředků RRF přispívajících na jednotlivé pilíře politiky pro ČR	33
Obrázek 11. Tabulka s proměnnými 2018 a 2021	36
Obrázek 12.: Graf vývoje odvětví v rocích 2010–2017	36
Obrázek 13.: Hierarchické shlukování – dendrogram států EU 2018	37
Obrázek 14.: Metoda k-průměrů – členové shluků a vzdálenosti 2018	38
Obrázek 15.: Metoda k-průměrů – analýza rozptylu 2018	39
Obrázek 16.: Matice vzdáleností 2018	39
Obrázek 17.: Metoda k-průměrů – členové shluků a vzdálenosti 2021	40
Obrázek 18.: Metoda k-průměrů – analýza rozptylu 2021	41
Obrázek 19.: Matice vzdáleností 2021	41
Obrázek 20.: Podíl očkovaných na počtu obyvatel	43

Seznam zkratk

AHR ČR	Asociace hotelů a restaurací České republiky
ČSÚ	Český statistický úřad
ČT	Česká televize

Abstrakt

Lampa, D. (2023). *Dopady pandemie COVID-19 ve vybraném odvětví* [Bakalářská práce, Západočeská univerzita v Plzni].

Klíčová slova: Koronavirus; Covid - 19; krize; pohostinství a stravování, vládní opatření

Předmětem této bakalářské práce je zhodnocení dopadů pandemie koronaviru na odvětví pohostinství, stravování a ubytování a porovnáním mezi ostatními státy EU. V úvodu je objasněna historie pandemie a dále ekonomická situace v ČR. Rovněž v práci je načrtnut postupný ekonomický vývoj od roku 2010-2019, strukturovaný do makroekonomických ukazatelů (hrubý domácí produkt, trh práce, inflace, ...). Dále dopad na vybrané odvětví a vládní podpora tohoto odvětví s porovnáním ostatních států EU. Je zde použita shluková analýza na zjištění, které státy jsou si nejvíce podobné. V závěru práce autor shrnuje výsledky shlukové analýzy a popisuje, jaká opatření měla největší vliv na toto odvětví.

Abstrakt

Lampa, D. (2023). *Dopady pandemie COVID-19 ve vybraném odvětví* [Bachelor Thesis, University of West Bohemia]

Key words: Coronavirus; Covid - 19; crisis; hospitality and catering, Government measures

The subject of this bachelor thesis is to assess the impact of the coronavirus pandemic on the hospitality, catering and accommodation sector and to compare it with other EU countries. The introduction explains the history of the pandemic and the economic situation in the Czech Republic. The thesis also outlines the gradual economic development from 2010-2019, structured into macroeconomic indicators (gross domestic product, labour market, inflation, ...). Furthermore, the impact on selected sectors and government support for these sectors with a comparison of other EU countries. A cluster analysis is used to see which countries are most similar. At the end of the paper, the author summarises the results of the cluster analysis and describes which measures have had the greatest impact on the sector.